

05
КН.

№ 3
1948г.

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

Няхай жыве Міжнародны Жаночы Дзень— 8 сакавіка!

★ ★ ★

1. лепшы машыніст паравознага дэ-
по ст. Лунінец Брэсцкай чыгункі
Ірына Аляксандраўна Азеева. 2. Вара
Белая—лепшая звеннявая калгаса імя
Сталіна, Васілевіцкага раёна, Палес-
кай вобласці. 3. Выдатніца вучобы
рамесніцкага вучылішча пры Мін-
скім аўтазаводзе Ніна Кудраўцава.
4. Калгасніца вёскі Выверы, Мала-
дзечненскага раёна Анна Бажко на
занятках па ліквідацыі сваёй мала-
пісьменнасці. 5. Лідзія і Анна Галуб-
ковы — стаханаўкі-закройшчыцы ві-
цебскай абутковай фабрыкі «Чырво-
ны Кастрычнік» у 1947 годзе з'эканомі-
лі 26 тысяч дэцыметраў хрому, што
дало магчымасць дадаткова пашыць
больш тысячы пар рознага абутку.
6. У педыятрычнай клініцы горада
Мінска. Акадэмік Леонаў з групай
маладых урачоў.

Фота П. Азарчанкі, Я. Босіна
В. Лупейкі, Л. Эйдзіна,
І. Шышко.

На першай старонцы вокладкі: Тамара ШКУРКО — звеннявая калгаса «Чырвоная Ніва», Брагінскага раёна.

Герой Совецкага Саюза Анна Маслоўская з сынам.

Фота Ю. Говарава

ЭДЗІ АГНЯЦВЕТ

Жанчынам Беларусі

Калі за мір ішоў вялікі бой,
Калі зямля стагнала ў завірусе, —
Паўсталі вы адважнай грамадой,
Жанчыны Беларусі!

Былы спакой сваіх утульных хат
Змянілі вы на змрок лясных зямлянак,
І водгулле грывела ад гранат
Славутых партызанак.

Уславім матак, жонак і сяцёр,
Што воінаў на подзвіг бласлаўлялі,
І сонца свет і ззянне чыстых зор
Ад смерці адстаялі!

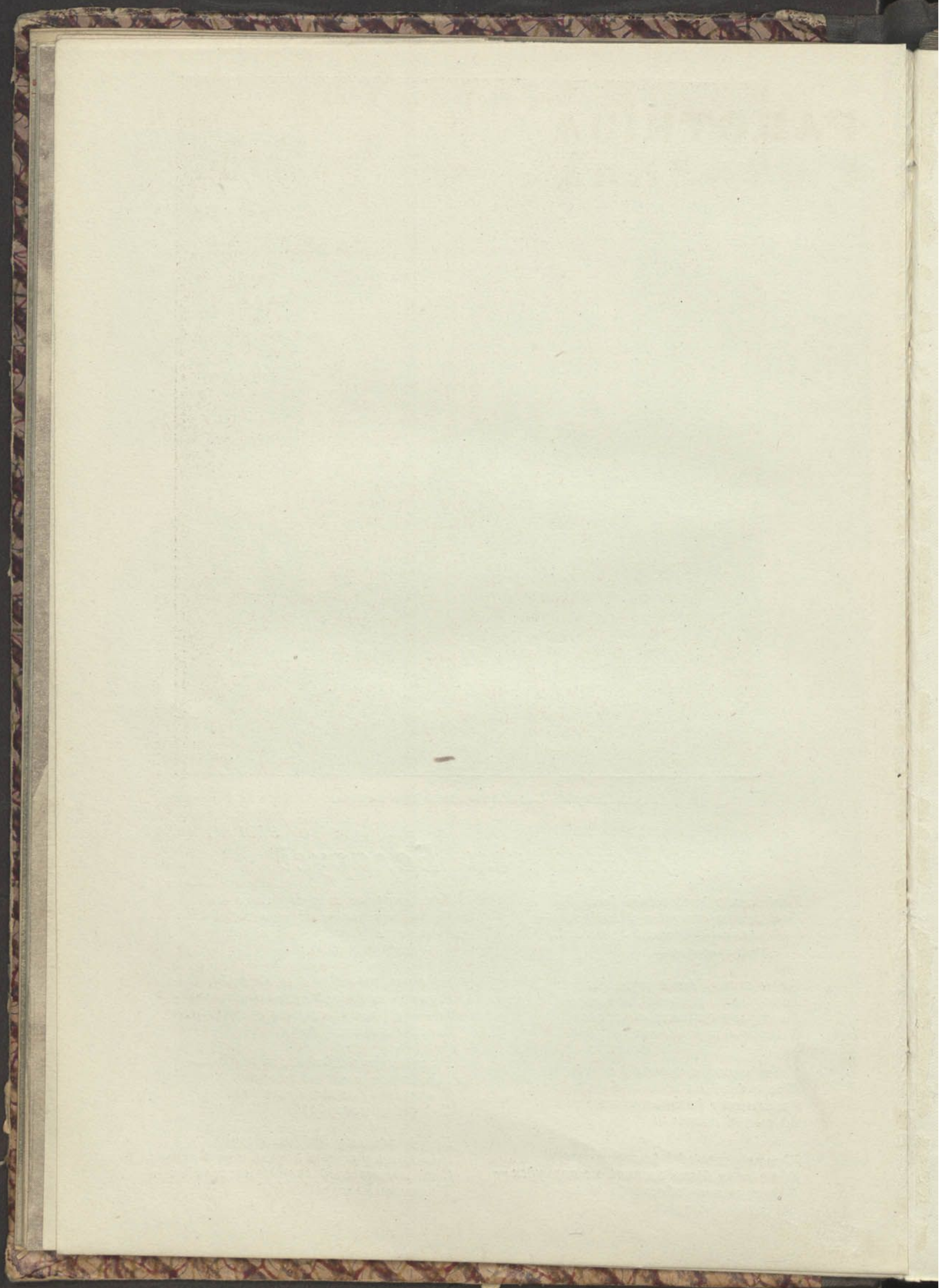
Жывых уславім! І ўшануем тых,
Хто з поля бітвы грознай не вярнуўся —
Давеку памяць зберагуць аб іх
Жанчыны Беларусі.

Хоць змоўкла рэха страшнае баёў,
Але не час ісці ў адпачынак!
І стала ты ў рады будаўнікоў,
Совецкая жанчына.

Як сына, ты гадуеш светлы лён,
Шумяць пшаніцай спелаю абшары:
То — плод тваіх гарачых працадзён,
Тваёй нястомнай мары.

Я слаўлю рукі дбайных звеннявых,
І майстраў свежых, залацістых зрубаў.
Я слаўлю і даярак, і ткачых,
Садоўніц, лесарубаў!

Будуй, твары ў добрую пару!
Нам жыць у ішчасці ясным, а не ў скрусе,
Свой лепшы спеў складзем правадыру,
Жанчыны Беларусі!

ЖАНЧЫНЫ КРАІНЫ СОЦЫЯЛІЗМА

Міжнародны жаночы дзень жанчыны Совецкага Саюза сустракаюць з пачуццём велізарнай радасці і законнай гордасці за вялікія перамогі сваёй Радзімы, у дасягненне якіх яны ўклалі і сваю долю натхнёнай працы.

Вялікая Кастрычніцкая соцыялістычная рэволюцыя ліквідавала бяспраўе жанчыны і забяспечыла ёй поўную роўнасць з мужчынай ва ўсіх галінах дзяржаўнага, гаспадарчага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця.

Совецкая ўлада паклапацілася аб тым, каб жанчына атрымала асвету, набыла спецыяльнасць, навучылася кіраваць дзяржавай, стала актыўным удзельнікам соцыялістычнага будаўніцтва. Цяжка цяпер назваць такую спецыяльнасць, якою-б не аўладала жанчына. У нашай краіне стала звычайным бачыць жанчыну ў якасці лётчыка і машыніста, трактарыста і камбайнера, токара і слесара, доктара і інжынера, дырэктара завода і кіраўніка ўстановаў, дзяржаўнага дзеяча і вучонага.

За гады савецкай улады, пад мудрым кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, наша краіна ператварылася ў магутную індустрыяльна-калгасную і высокакультурную дзяржаву. Разам са зменай аблічча краіны змяніліся і людзі. Партыя выхавала мільёны патрыётаў, палітычна свядомых, бязмежна адданных сваёй Радзіме.

Гады Айчынай вайны з'явіліся вялікім выпрабаваннем фізічных і маральных сіл савецкай жанчыны. Самаадданаю працай у тылу і на фронце яна аказала неадзіную дапамогу ў разгроме нямецкіх захопнікаў.

Неўвядомай славай пакрылі сябе жанчыны—удзельніцы Вялікай Айчынай вайны. Яны паказалі сябе адважнымі воінамі, мужнымі і стойкімі патрыёткамі сваёй Радзімы. Савецкі ўрад высока ацаніў заслугі жанчын-франтавікоў. Звыш 120 тысяч жанчын узнагароджана баявымі ордэнамі і медалямі і 62 прысвоена высокае званне Героя Совецкага Саюза. Больш 8 тысяч беларускіх жанчын-франтавікоў узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Марыя Осіпавай, Елене Мазанік, Надзеі Траян і Ганне Маслоўскай прысвоена высокае званне Героя Совецкага Саюза. Звыш 50 тысяч жанчын Беларусі змагаліся ў партызанскіх атрадах.

Партыя Леніна—Сталіна выхавала ў жанчын нашай краіны высокую соцыялістычную

свядомасць, настойлівасць у аўладанні ведамі, у павышэнні свайго майстэрства.

Сярод спецыялістаў СССР з закончанай вышэйшай асветай—42,3 процанта жанчын. Да Кастрычніцкай рэволюцыі ў Расіі было толькі 2 тысячы жанчын-дактароў, а цяпер іх у нас 100 тысяч. У нас працуе 250 тысяч жанчын—інжынераў і тэхнікаў, а ў царскай Расіі іх было ўсяго каля 600 чалавек. Колькасць жанчын, занятых у вышэйшых навучальных установах, школах, бібліятэках, музеях, клубах, дасягае 1.800 тысяч. Наша краіна вырашціла шматлікія кадры жанчын—навуковых работнікаў, пісьменніц і мастакоў. За выдатныя поспехі ў галіне навукі і тэхнікі, літаратуры і мастацтва 205 жанчын прысуджаны Сталінскія прэміі. Больш 250 тысяч калгасніц у Савецкім Саюзе кіруюць трактарнымі брыгадамі, працуюць на трактарах і камбайнах. 350 тысяч жанчын кіруюць паляводчымі брыгадамі і жывёлагадоўчымі фермамі. 15 тысяч жанчын з'яўляюцца старшынямі калгасаў і іх намеснікамі. Сярод наватараў сельскай гаспадаркі, майстраў высокіх урадзяў мы бачым многа жанчын, якім прысвоена высокае званне Героя Соцыялістычнай Працы і якія ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі.

Толькі ў Савецкай Беларусі жанчын-спецыялістаў з закончанай вышэйшай адукацыяй каля 10 тысяч. Больш 40 тысяч з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй заняты ў народнай гаспадарцы рэспублікі. У органах народнай асветы працуюць 38.872 жанчыны і 17.421 у медыцынскіх установах.

Вялікай папулярнасцю ў нашай рэспубліцы карыстаюцца прафесары Г. Лазорная і Т. Бірыч, артысткі Л. Александровская, І. Ждановіч, Л. Ржэпкая і іншыя. Савецкая ўлада ўзняла працоўную жанчыну на небывалую вышыню. Былая работніца Н. Грэкава і сялянка Е. Гупцянка сталі вялікімі дзяржаўнымі дзеячамі—міністрамі.

Савецкая ўлада прадаставіла жанчыне права выбіраць і быць выбранай ва ўсе органы дзяржаўнай улады. У Вярхоўны Совет СССР выбрана 14 лепшых дачок беларускага народа, у вярхоўны орган Беларускай рэспублікі—98, у мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных—19.379. Сярод выбраннікаў народа—работніцы і сялянкі, дактары і настаўніцы, інжынеры і тэхнікі. У Вярхоўны Совет СССР выбраны

сялянкі заходніх абласцей Беларусі, якія да 1939 года знаходзіліся пад прыгнётам панскай Польшчы і за людзей не лічыліся. Намеснікам старшыні Вярхоўнага Савета БССР выбрана была батрачка вёскі Острава Гродзенскай вобласці Л. Дземях, якую ў вёсцы інакш не называлі, як «алёніна дачка». «Хіба-ж гэта ты — «алёніна дачка» — дэпутат?» — пытала ў сябе Дземях, калі ў першы раз прыехала ў Мінск на сесію Вярхоўнага Савета.

Совецкая дзяржава стварае ўсе ўмовы для жанчыны-маці, каб яна магла прымаць актыўны ўдзел у пабудове сацыялістычнага грамадства. З гэтай мэтай у краіне створана шырокая сетка дзіцячых яслей і садоў, малочных кухань і кансультацый. Дзяржава клапаціцца аб здароўі маці і дзіцяці. Жанчыне прадастаўляецца працяглы водпуск да і пасля родаў з захаваннем заробтнай платы. Да яе паслуг радзільныя дамы і кансультацыі, бясплатная медыцынская дапамога.

Праяўленнем дзейных клопатаў партыі і ўрада аб жанчыне-маці з'яўляецца Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 8 ліпеня 1944 года. Жанчыны нашай краіны свята выконваюць свой адказны матчын абавязак: яны выходзяць новае пакаленне ў духу савецкага патрыятызма.

Савецкія жанчыны самааддана працуюць ва ўсіх галінах нашага шматграннага жыцця. Яны добра ведаюць, што ад іх працы ва многім залежыць поспех нашага руху наперад — да камунізма.

Работніца-стрыжнёўшчыца віцебскага станкабудаўнічага завода імя Кірава Соф'я Карпаўна Саўчанка выканала свой пяцігадовы план да 1 студзеня 1948 года. Дэпутат Пінскага гарадскога Савета стаханаўка-электразваршчыца чыгуначных майстэрняў станцыі Пінск Мар'я Міхайлаўна Кабалінава таксама выканала свой пяцігадовы план.

Жанчыны-сялянкі нашай рэспублікі актыўна змагаюцца за вырошчванне высокіх ураджаяў. Усім вядомыя звеннявыя Тамара Шкурко, Еўдакія Кухарава, Анастасія Стыкут, Ульяна Паіграй і іншыя сабралі ў 1947 годзе на сваіх участках больш як па 30 цэнтнераў жыта з гектара.

Зараз наша краіна вядзе напружаную барацьбу за выкананне плана трэцяга года пасляваеннай сталінскай пяцігодкі. Гэты год з'яўляецца рашаючым. Ён павінен стварыць прадпасылкі для паспяховага выканання пяцігадовага плана ў чатыры гады, што дасць магчымасць дасягнуць і значна перавысіць даваенны ўзровень развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

Жанчыны-работніцы Беларусі, няспынна ўдасканальвайце сваё майстэрства, авалодвайце новымі прафесіямі, паскарайце выкананне пяцігадовага плана!

Жанчыны-сялянкі, змагайцеся за высокі ўраджай! Памятайце, што ад добрай падрыхтоўкі да веснавой сяўбы і своєчасовага яе правядзення залежыць поспех усяго сельскагаспадарчага года!

Работніцы культурнага фронту, дапамагайце сваімі ведамі сацыялістычнаму будаўніцтву, змагайцеся за новы росквіт навукі і культуры!

Жанчыны зарубежных краін у дзень 8 сакавіка звернуць свае погляды да савецкай краіны, дзе ажыццёўлена поўнае роўнапраўе, аб якім жанчыны капіталістычных краін могуць толькі марыць. У такой краіне, як Злучаныя Штаты Амерыкі, у кангрэс выбрана толькі 7 жанчын. У англійскім парламенце — усяго 24 жанчыны. Амаль ва ўсіх краінах Паўднёвай Амерыкі, у Турцыі, Грэцыі, франкіскай Іспаніі, Швейцарыі, Кітаі, Індыі жанчыны пазбаўлены выбарчых правоў і магчымасці прымаць актыўны ўдзел у грамадскім жыцці. За аднолькавую працу яны атрымліваюць заробную плату на 35—40 процантаў ніжэй мужчыны.

Рэакцыйныя элементы Злучаных Штатаў Амерыкі і Англіі вядуць падрыхтоўку да новай сусветнай вайны. Народы свету не хочуць вайны і вядуць няспынную барацьбу за мір. Звыш 80 мільёнаў працоўных жанчын аб'ядналіся ў Міжнародную Дэмакратычную Федэрацыю, якая вядзе барацьбу за мір і дэмакратыю. Жанчыны нашай краіны служылі прыкладам мужнасці і гераізма ў гады Айчынай вайны, яны служаць прыкладам і ў мірнай працы.

Жанчыны краін сацыялізма, выхаваныя большэвіцкай партыяй і вялікім Сталіным, будуць і надалей умацоўваць магутнасць сваёй дзяржавы, а разам з тым і справу міру ва ўсім свеце.

Мары-Клод

Надзежда ЧАРТОВА

Міжнародная Дэмакратычная Федэрацыя Жанчын праводзіць свае Сесіі ў розных гарадах свету. І ўсюды, дзе-б ні адбывалася чарговая Сесія, — у Парыжы, у Маскве, у Празе, у Стакгольме, — усюды дэлегаткі Федэрацыі прывыклі бачыць за сталом прэзідыума худзенькую, імклівую фігуру свайго Генеральнага Сакратара Мары-Клод Вайян-Куцюр'е. У яе нэрвовы, светлы, выразны твар з вялікімі сінімі вачыма пад высокім ілбом. Ёсць нешта юнацкі-чыстае і кранаючае за душу ў гэтым твары, калі яна сядзіць нерухома, у задуменні. Але вось яна выпрасталася, вочы яе бліснулі — яе нешта кранула ці абурала ў словах чарговага прамоўцы. Яна кідае некалькі палкіх фраз, рэзка падкрэсліваючы асобныя словы — і тут на твары ў яе, ля свежых вуснаў, з'яўляюцца раптам глыбокія зморшчынкі пакуты, а пільныя пацьмянелыя вочы блішчаць так суха і пранозліва, што цяжка у іх глядзець.

Яна апускаецца на крэсла і, паволі супакойваючыся, падносіць да віска тонкую нэрвовую далонь. Рукаў блузкі свабодна саслізгвае, агаляючы худы, вуглаваты локаць. На тыльным баку рукі, якраз паміж локцем і пясцю, выразна цягнуець вытраўленыя лічы: 31685. Гэта яе нумар па Освенціму — гестапаўскаму лагеру смерці.

— Дрэнныя ўспаміны, — асцярожна сказаў ёй адзін з жыхароў Лацінскай Амерыкі, куды Мары-Клод ездзіла ў 1946 годзе прапагандаваць вялікія мэты Федэрацыі. — Дрэнныя ўспаміны, іх варта было-б знішчыць.

Мары-Клод змерыла дарадцу сваім простым, апальваючым поглядам і суха адрэзала:

— Сама я не маю патрэбы ў гэтым кляйме, каб успамінаць пра варварства фашыстаў: я і так занадта добра памятаю ўсё. Але вам яно павінна сказаць, што **ГЭТА БЫЛО!**

У партыю французскіх камуністаў Мары-Клод прывёў яе незабыўны муж, вядомы пісьменнік, палкі і непрымірымы барацьбіт, рэдактар камуністычнай газеты «Юманітэ» — Поль Вайян-Куцюр'е. Пасля смерці Поля Мары-Клод стала галоўным фота-рэпарцёрам «Юманітэ».

Але неўзабаве разразілася ганебная вайна з немцамі. Францыя, праданая ўрадам Пэтэна, пачула на сваёй зямлі трыумфуючы лязг гусеніц нямецкіх танкаў і механічны тупат вымуштраванай варожай пяхоты. Пераможцы ўвайшлі праз арку Трыумфальных варот у нізрынуты Парыж.

ДЗЕЯЧЫ МІЖНАРОДНАГА
ДЭМАКРАТЫЧНАГА РУХУ ЖАНЧЫН

Генеральны Сакратар Міжнароднай Дэмакратычнай Федэрацыі Жанчын Мары-Клод Вайян-Куцюр'е.

Маладая ўдава Вайян-Куцюр'е перайшла на нелегальнае становішча. «Юманітэ» была даўно закрыта. Мары-Клод вызначылі сувязной у цесным коле падпольшчыкаў-камуністаў. Яна захоўвала і адпраўляла нелегальную літаратуру.

У нетрах Францыі ўжо зараджаліся, слелі, шырыліся арганізацыі супраціўлення: храбрыя «макі», рэвалюцыйная моладзь, Саюз французскіх жанчын.

Але жыццё ў падпольшчыкаў становілася ўсё больш цяжкім і небяспечным. Гестапа, карыстаючыся паслугамі дагодлівых вішэйскіх здраднікаў, вырывала з цесных радоў то аднаго, то другога камуніста. Чарга Мары-Клод настала 9 лютага 1942 года. Яе схавалі і кінулі ў тую самую турму, дзе ў 1928—29 гг. сядзеў Поль Вайян-Куцюр'е... Мары-Клод, значыць, замяніла яго ў турэмнай камеры. Значна пазней, калі за плячыма яе застаюцца страшныя годы, праведзеныя ў лагерах смерці, Мары-Клод замяніць мужа і на яго благодным пасту дэпутата Нацыянальнага Сходу, ад рабочага раёна Сены...

Што можна сказаць аб гэтых незабыўных гадах у гестапаўскіх лагерах? Памяць аб іх выпалена на сэрцы Мары-Клод таксама глы-

бока і навечна, як і нумар на яе худзенькай руцэ.

У халодны зімовы дзень калона французжана, сярод якіх ішлі, яшчэ жывыя тады, незабыўныя Даніель Казанава, Майя Паліцэр, Генрыета Шмідт, Люс'ен Фрамон, Роза Бланк, Івета Фейе, — пакутніцы Францыі, і адзіная, што засталася жыць і зараз, Мары-Клод, — калона французжана ўвайшла ў вароты лагера, спяваючы «Марсельезу».

Іх умомант загналі ў «душавую» і, пад выглядам агляду, яны павінны былі, — голыя, згараючыя ад сораму, — праходзіць перад эсэсаўцамі. Усіх астрыглі, татуіравалі нумарамі, нацягнулі на іх чужое, бруднае і парванае, адзенне і адвялі ў нудны барак — «блок» — з нарамі, якія нагадвалі клеткі для птушак.

Збянтэжаная, не пазнаючы самую сябе ў мізэрнай, абадранай і нагола астрыжанай істоце, — Мары Клод доўга стаяла ля цмянага акна «блока». Яна глядзела на пусты двор, дзе раслі чахлыя і нейкія нежывыя дрэвы.

... Раптам, нібы з туману небыцця, за акном блока пачулася гучная духавая музыка. Музыка ў лагеры! Мары-Клод прыхінулася да шкла. Невялікі аркестр з жанчын-зняволеных стаяў на снезе пад нерухомым і быццам мёртвым дрэвам і граў вясёлыя арыі з аперэт. А міма аркестра, падганяемыя прыкладамі, цягнуліся шарэнгі зняволеных. Яны ішлі з работы і — неслі на руках, самі падаючы ад стомы, — сваіх мёртвых таварышоў. Мары-Клод адхіснулася ад акна: музыкай з аперэт тут сустракалі мёртвых!

На раніцу — 5 лютага 1943 года — у лагеры адбылася «генеральная праверка». Уначы час натоўпы зняволеных вывелі за вароты і пастроілі на снягу. Тут яны прастаялі без яды да 5 гадзін вечара, калі іх, урэшце, палічылі і прымусілі — па адной — праходзіць у лагер. У варотах зняволеная атрымлівала моцны ўдар дубінкай у спіну, і ёй загадвалі бегчы. Многія жанчыны, асабліва старыя, аслабшыя або хворыя, не маглі гэтага зрабіць. Іх адштурхвалі ўбок, а пасля накіравалі ў блок № 25, пра які ўжо было вядома, што гэта — прыдзвер'е газавай камеры.

Мары-Клод, якая ўцалела ў гэтым першым выпрабаванні, была пасля прызначана ў каманду па збіранню трупай. Калі яны — гэта каманда ўцалеўшых — зноў вышлі за вароты лагера, яны ўбачылі, што поле было ўсыпана трупамі так густа, быццам тут адбывалася бітва. Тут было і многа паміраючых, яшчэ жывых — іх загадана было зваліць у адну кучу з трупамі...

Так, гэта быў лагер, створаны з адзінаго мэтай — знішчаць людзей.

Пазней, 26 студзеня 1946 года, у сваіх паказаннях на Нюрнбергскім працэсе нацысцкіх злачынцаў, Мары-Клод сказала:

6 — ...Усюды, у Освенціме і пасля ў Равенсбруку, а таксама ў многіх іншых лагерах, аб якіх нам казалі зняволеныя, быў адзін і

той самы малюнак: гітлераўцы праяўлялі сістэматычна няўмольны намер выкарыстоўваць людзей, як рабоў, і калі яны ўжо не могуць працаваць, — забіваць іх!

Немагчыма ў поўнай меры ўявіць сабе абстаноўку лагера, не пабываўшы там. Так не перадаваема-жахліва манатоннасць гэтых месяцаў і гадоў, што пытаеш сябе, ад чаго іменна памрэш тут. І што лічыць за горшае: смерць ад голаду, ад прагі, ад хваробы ці бачыць, як вакол цябе паміраюць таварышы і ўсведамляць, што ты ім нічым не дапаможаш, думаць аб тваіх пакінутых дзецях, аб Радзіме, якую ніколі не пабачыш.

Нічога не забыла, нічога не даравала і ніколі не даруе Мары-Клод гестапаўцам. Яе паказанні на Нюрнбергскім судзе, змацаваныя патокамі чалавечай крыві, аказаліся настолькі бясспрэчнымі, што члены суда не знайшлі магчымым задаць Мары-Клод, як сведцы, ніводнага пытання.

... Да канца дзён сваіх Мары-Клод не знойдзе слоў, дастаткова выразных, каб апісаць той дзень, калі ў лагеры паміраючых з'явіліся першыя савецкія байцы. Ёй здаецца, што такіх слоў наогул няма ў чалавечай мове. Калі яна даходзіць да гэтага эпізода ў сваіх успамінах, яна на доўга змаўкае, і яе сінія пакутлівыя вочы завалакваюцца слязьмі...

У тыя дні, калі да яе прышоў нечаканы зварт да жыцця, Мары-Клод, хворая, зусім аслабшая ад знесілення, знаходзіць у сабе сілы, каб абыйсці ўвесь лагер і пастаяць каля печай крэматорыя, яшчэ неастылых, цёплых. Іменна тут, ля печай крэматорыя, якія паглынулі попел многіх сардэчных прыяцеляў Мары-Клод і яе саратнікаў па барацьбе ва Францыі і яшчэ многіх тысяч невядомых пакутнікаў і пакутніц, — іменна тут Мары-Клод вызначыла далейшы свой шлях: змагацца за мір, супроць фашысцкага мракабесся, якую-б маску яно на сябе ні нацягвала, змагацца за мір да канца свайго жыцця!

Яна вярнулася ў Парыж і, ледзь паспеўшы ачуняць ад хваробы, з усім палам кінулася ў гушчар палітычнай барацьбы. Рабочыя Сены, — таго самага раёна, дзе калісьці быў выбраны яе муж, — вылучылі яе сваім дэпутатам у Нацыянальны Сход. Пры яе гарачай садзейнасці адбылося нараджэнне Міжнароднай Дэмакратычнай Федэрацыі Жанчын, якая зараз налічвае ў сваіх радах мільёны барацьбітоў за мір і дэмакратыю.

Цяпер радзіма Мары-Клод — французская рэспубліка, якая мае такія даўнія рэволюцыйныя традыцыі, — намаганнямі рэакцыянераў ператворана ў адну з краін, рабскі залежных ад амерыканскага імперыялізма.

Але камуністы Францыі не склалі зброі. Наперадзе ў Мары-Клод, у яе таварышаў і саратнікаў — цяжкая і самаадданая барацьба за свабодную, дэмакратычную Францыю. З імі — смелы, непакорны французскі народ. За іх — сама гісторыя.

ПАРТЫЙНЫ КІРАЎНІК

Ядвіга САВІЦКАЯ

Феоію Архіпаўну Новікаву можна аднесці да той катэгорыі жанчын, чыя работа і жыццё з'яўляецца яркім прыкладам усебаковага росту савецкага чалавека, які вышаў з нізоў, непарыўна звязаў свой лёс з партыяй большэвікоў, з народам, стаў іх неад'емнаю часткай.

Спачатку — комсамол, пасля партыя фармавалі яе характар і светапогляд, выпрацоўвалі партыйную прынцыповасць і стойкасць, беззаветную адданасць і любоў да сваёй Радзімы і бязмежную нянавісць да ворагаў.

— Партыя. — гаворыць Феоія Архіпаўна — гэта мае жыццё, мае шчасце. З ёю звязаны і ажыццёўлены ўсе мае мары. Яна дапамагала мне — даччы безземельнага батрака — выйсці на шырокі жыццёвы шлях, стаць удзельнікам будаўніцтва сацыялістычнага грамадства.

Зусім яшчэ маладой дзяўчынай Феоія ўступіла ў комсамол. Яна была першай комсамолкай на вёсцы. Гэта быў перыяд, калі маладая савецкая краіна, атрымаўшы перамогу над контррэвалюцыяй, прыступіла да плённай працы, да аднаўлення сваёй разбуранай працяглаю вайной народнай гаспадаркі.

Перад комсамольцамі вёскі былі пастаўлены адказныя задачы па выхаванню моладзі ў духу камунізму. Цяжасці былі вялікія. Працавала Феоія, не пакладаючы рук, укладваючы ў гэтую справу ўсю сваю маладую энергію. Яна была застрэльшчыкам многіх мерапрыемстваў на вёсцы, якія садзейнічалі з'яднанню моладзі. Праз кароткі час ёй удалося стварыць на вёсцы моцную комсамольскую арганізацыю, сакратаром якой выбіраецца Феоія.

З простаю сялянскай дзяўчынай пачаў фармавацца добры грамадскі работнік, сталі выяўляцца яе арганізатарскія здольнасці. «Дзяўчына з галавой, — гаварылі аб ёй на вёсцы, — далёка пойдзе».

Асабліва выявіла сябе Феоія Архіпаўна, калі была жонарганізатарам, дзе патрабавалася надта вялікае напружанне ў працы. Трэба было выконваць рашэнні партыі аб уцягненні жанчын у актыўнае палітычнае жыццё, аб павышэнні іх сацыялістычнай свядомасці.

Упартая праца прынесла нядрэнныя вынікі. Многія жанчыны былі

пасля вылучаны на адказныя ўчасткі работы — старшынямі райвыканкомаў, сакратарамі комсамольскіх арганізацый. І зараз Новікава падтрымлівае з імі самую цесную, жывую сувязь.

Адметная рыса гэтай жанчыны — не спыняцца на дасягнутым. Кожны новы поспех, кожная новая перамога выклікае ў яе жаданне дасягнуць яшчэ большага. Будучы ўжо камуністам, са значным вопытам партыйна-прапагандыскай работы, тав. Новікава працуе на розных адказных участках і ўсюды апраўдвае

Ф. А. Новікава.

аказанае ёй партыяй давер'е. Энергічная, жывая, працаздольная, яна ўносіць у работу свежы здаровы струмень.

Каб выходзіць людзей, каб быць на чале мас, трэба добра ведаць тэорыю марксізма-ленінізма. Умела спалучаючы сваю работу з вучобай, тав. Новікава атрымлівае вышэйшую асвету і не спыняе працаваць над сабой.

Вялікай школай з'явілася для яе сустрэча з таварышам Сталіным, з кіраўнікамі партыі і ўрада 17 мая 1938 г. на нарадзе работнікаў вышэйшых школ. Гэты незабыўны дзень наклаў адбітак на ўсю яе далейшую дзейнасць.

Натхнёная сустрэчай, яна гаварыла: «Я павінна працаваць зараз яшчэ больш, бо для нас, камуністаў, слова «жыць» азначае тва-

рыць новае, няспынна рухацца наперад».

У 1938 г. Феоія Архіпаўна паступае ў аспірантуру, працуе ўпарт над дысертацыяй і ў 1944 г. абараняе яе. Яна атрымлівае званне кандыдата гістарычных навук.

У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны тав. Новікава працуе выкладчыкам вышэйшай навучальнай установы у Куйбышэве. З уласцівай ёй нястомнай кінучай энергіяй яна стараецца выхаваць моладзь дастойнай сваёй Радзімы, у духу любові і адданасці партыі большэвікоў, савецкай уладзе, зрабіць моладзь мужнай, бадзёрай, стойкай у перамаганні любых цяжкасцей.

З напружаннем сочыць яна за ходам ваенных падзей на роднай Беларусі. І калі савецкія войскі пачалі вызваляць Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, Феоія Архіпаўна прыехала, каб дапамагчы адбудоваць разбураную ворагам народную гаспадарку. Цэнтральны Камітэт КП(б)Б накіроўвае яе ў Магілёўскую вобласць сакратаром абкома партыі па прапагандзе, дзе яна працуе і па сённяшні дзень.

Працы шмат. Трэба аднаўляць зруйнаванае, будаваць новае, мабілізаваць людзей на ліквідацыю вынікаў фашысцкага гаспадарання. Чым цяжэйшы ўчастак, тым з большай настойлівасцю працуе тав. Новікава. Акрамя работы ў абкоме партыі яна загадвае кафедрай марксізма-ленінізма і з'яўляецца выкладчыкам. Сістэматычна выступае з папулярнымі лекцыямі і дакладамі на прадпрыемствах і ў калгасах. Сярод працоўных заважвала яна вялікую папулярнасць і аўтарытэт. Яны ў другі раз выбралі яе сваім дэпутатам ў Вярхоўны Совет БССР.

Феоія Архіпаўна верна служыць свайму народу. Выбаршчыкі шлюць ёй штодня дзесяткі лістоў з просьбаў і падзякай за дапамогу і ўвагу. Моладзь просіць парад, куды лепш паступаць пасля эканчэння дзесяцігодкі, як пачынаць самастойнае жыццё. І для ўсіх дэпутат знаходзіць цёплае слова, задушэўны адказ.

Феоія Архіпаўна — чулы таварыш, чалавек вялікай эрудыцыі. Усе свае сілы і веды яна аддае на карысць народа, на аднаўленне гаспадаркі і культуры роднай Беларусі.

Еф. САДОУСКИ

(Апавяданне)

Мал. Г. Паслаўскай

Глыбокай ноччу праходзіла дзяўчына заснежанай вуліцай і шэсць раз ціха стукала ў шыбу крайняга акна. Як-бы можна ні спаў прафесар, ён заўжды ўзнямаўся на гэты сігнал, накідаў на плечы паліто і з хваляваннем выходзіў адчыняць дзверы. А дзяўчына, страсяючы снег з кашука і хукаючы ў замерзшыя пальцы, гаварыла:

— Зноў я вас пабудзіла.

Так было і ў гэты прыход.

— Мілая, як-жа так можна?—крыху нараспеў адказваў прафесар, і ад гэтага словы яго былі задумлівымі. — Я-ж казаў ужо вам, што рэдкія вашы прыходы — для мяне свята. Толькі-б хутчэй ратавалі. Разумеце, задыхаюся... Але, што-ж вы стаіце? Праходзьце ў сталовую. Напэўна замерзлі? Зараз згатую вам кубачак чаю.

— Не, Аркадзь Владзіміравіч, дзякую. У нас няма часу.

Прафесар моўчкі глянуў на дзяўчыну, баючыся перапытаць. Што сказала яна? З кім яна тут?

— Вас чакаюць, Марына Андрэеўна? Няхай зойдуць сюды. Ды я сам ім скажу.

— Не трэба, не трэба, Аркадзь Владзіміравіч! Ніхто мяне не чакае. Сказала я гэта пра сябе ды пра вас, што ў нас няма часу.

— Значыць?

— Значыць, пойдзем, Аркадзь Владзіміравіч! Камандзір брыгады Сапуноў папярэдзіў мяне, што вам далей немагчыма аставацца ў горадзе і загадаў прывесці вас у лес.

— Марына, Марыначка! — паціскаючы руку дзяўчыне, сардэчна прамовіў прафесар. і ўлёт злавіў сваё пенснэ, якое ва ўрачыстыя хвіліны ніколі не хапела трымацца на ўмоўленым месцы.

— А ўсё-ж ад чайку не адмовіцеся?

— Часу няма, Аркадзь Владзіміравіч. Трэба выйсці, пакуль цёмна. За горадам сані чакаюць.

— Няхай-жа па-вашаму будзе, Марынка. Я ў момант збіруся.

— Аркадзь Владзіміравіч, — унушальна прамовіла Марына, — Сапуноў даручыў перадаць вам, каб узялі з сабой усё, што толькі знойдзеце патрэбным.

— А як-жа, як-жа. Сам добра разумею. У мяне дзённа ўсё ўкладзена. Хіба-ж я вінаваты, што вы толькі на чацверты раз адважваецеся забраць мяне з гэтай праклятай турмы.

— Не сярдуйце, прафесар! Раней ніяк не выпадала. Але пачакайце, я не бачу ваших пакункаў.

— Глядзіце, дзяўчына, на стол.

— І гэта ўсё? Не то пляцёнка, не то сетка...

— Мілая, у гэтым скрутку чатырнаццаць год працы — каля чвэрці майго жыцця! Восемсот старонак дробнага тэксту. Апісанне ўсіх старажытных стаянак, што знойдзены на свеце. Для гэтай працы я афіраваў усім. Нават і цяпер, у варожым акружэнні, не мог адкласці рукапіс, бо веру, што прыйдзе хвіліна, калі ён спатрэбіцца навуцы.

Марына ведала, што прафесар даўно піша нейкую вялікую навуковую працу. Незадоўга да вайны яна паступіла ва ўніверсітэт, дзе Аркадзь Владзіміравіч веў кафедру гісторыі на старэйшых курсах. Ёй толькі раз давалася пабыць на яго лекцыі, але ўражанне засталася надоўга.

Калі пачалася вайна, прафесар, прыкаваны хваробай да ложка, вымушан быў застацца ў акупіраваным горадзе. Жонку прафесара застрэлілі немцы, і ён цяпер быў адзінокі, бездапаможны ў асабістым жыцці. Партызаны праз сувязных даведзіліся аб гэтым і рашылі дапамагчы вучонаму. Калі Марына ў першы раз наведла прафесара, ён быццам ажыў:

— Ангел мой добры! Успомнілі, не забылі мяне старога.

Марына скрозь шкельцы пенснэ разгледзела ўдзячныя слёзы.

І вось сёння для прафесара прыйшла доўгачаканая хвіліна.

— Дайце, я вазьму кашолачку, — прапанавала Марына.

— Бярыце, бярыце, дарагая. Ну, бывай, мой дом! — бадзёра кінуў прафесар, але адразу асекся, адчуўшы, як падступае да горла гаркавы камък. — А ключ вазьму з сабой на памяць.

Давбнаты ебуць на фронт

З карціны В. Адзінцова

Камандзір брыгады прыслаў за прафесарам грох самых храбрых партызан на санках, запрэжаных парая коней. Яны павінны былі чакаць недалёка ад могілак. Але на ўмоўленым месцы іх не было. Марына напрасіла прафесара хвілінку пачакаць, а сама рашыла абыйсці суседнія вуліцы ў пошуках сяброў.

Нешта здарылася, думала яна, трывожна азіраючыся. Калі хлопцы не на месцы, то значыць—ім пагражала небяспека. Ці не заехалі да Вары? Папрашу Аркадзя Владзіміравіча пачакаць яшчэ трэшкі, а потым забягу да яе. Марына пайшла ў бок могілак. У гэты час яе нехта аклікнуў. Марына ўбачыла за сабой маладую жанчыну.

— Вара, як добра. Ты не ведаеш, дзе нашы?

— Толькі што заязджалі да нас і паслалі мяне папярэдзіць, што тут стаяць небяспечна. Дзе прафесар?

— Чакае на месцы.

— Што ў цябе ў кашолцы? Медыкаменты?

— Не, каштоўней...

— Узрыўчатка?

— Каштоўней! Потым, потым, Варушка. Бяжы сказаць рэбятам, каб выязджалі насустрач, а я пайду да старога.

Але не паспела Марына адысці і пяці крокаў, як нечыя моцныя рукі схопілі за плечы і нехта далонню заціснуў ёй рот.

«Правалілася!» — апякло маланкай свядомасць. Напружыўшы сілы, Марына абярнулася і ўбачыла за сабой двух мардастых немцаў, якія трымалі яе, як у абцугах. Дзяўчына кінула спалоханы погляд у бок прафесара. Ён стаяў, прыхіліўшыся да плоту, не бачачы ўсёй цяжкай спяны. Вара скрылася за вуглом. «Што будзе з вучоным? Няўжо ўсё загінула?» — ліхаманкава думала Марына, спіскаючы зубы ад страшэннага болю. Груба штурхануўшы Марыну, немцы прымусілі яе ісці наперад. У дзяўчыны кружылася галава, падкашваліся ногі. Высокі немец з пластырам на ішчаце вырваў з яе рук кашолку.

— Аддай! — закрычала Марына, але раптам спалохалася ўласнага голасу. Што, калі прафесар пачуе і кінецца на дапамогу. Тады і яго схопяць. Пры адной гэтай думцы на ілбе ў Марыны выступілі кропелькі халоднага поту. Яна яшчэ раз наварнулася ў бок прафесара і ледзь не ўскрыкнула. З-за навароту выскачылі сані. Партызаны падхапілі прафесара пад рукі і аспярожна апусцілі на сядзенне.

— Свае, папаша! — супакой юнак у кажуху.

— Таварышы, а дзе-ж Марына? — занепакоіўся прафесар.

Хлопец у кажуху, які першым прыкмеціў, што Марына ў руках у немцаў, спрытна саскочыў з саней і, зняўшы з-за плеч вінтоўку, прыцэліўся. Разлаўся стрэл, і немец, як скошаны, наваліўся тварам у снег. Другі кінуў кашолку і, схваціўшыся за тэлеграфны слуп, пачаў бязладна страляць з рэвальвера.

Марына хутка ачуныла і, падхапіўшы кінутую кашолку, завярнула ў першы папавы двор. Утантаная спежка вяла да хлявоў, за якімі быў сад. Цвёрдая мэта — выратаваць рукапіс — надавала сіл і бяспрашна.

Раптоўна ўзнікла думка: «Магчыма, не вырвуся, а кашолку трэба схавашь». Марына прыпынілася, трымаючы руку на сэрцы, якое, здавалася, вось-вось замрэ. Заставаліся лічаныя секунды. Стрэлы прыягнуць увагу! Немцы арганізуюць пагоню! Куды схавашь кашолку? У трох кроках убачыла запушчаную альтанку, застаўленую нейкімі бочкамі. Каб не засталася слядоў на снягу, Марына размахнулася, кінула кашолку ў адну з бочак і пабегла далей. Спачатку яна не чула стрэлаў, і свістаўшыя кулі яе не палохалі. Але зусім блізка раздалася чарга з аўтамата, і Марына адчула, як агнём апякло яе плечы. Яшчэ крок і, смяротна раненая, яна ўпала на бок.

II

Даўно апусцелі партызанскія зямлянкі. Вярнуліся жыхары ў родны свой горад і ўзяліся за мірную працу. Вярнуўся і прафесар Аркадзь Владзіміравіч Манухін. Ён амаль не змяніўся, хоць не мала часу пражыў у партызанскім лагеры «Айчына».

Прафесар часта ўспамінае сувязную. Вобраз Марыны заўсёды стаіць перад ім, як жывы.

У гэты вечар Аркадзь Владзіміравіч толькі што прышоў з навуковага паседжання і сеў за стол. Яму хацелася хоць-бы ў агульных рысах аднавіць работу, якую лічыў беззваротна страчанай. Раптам зазваніў тэлефон. Аркадзь Владзіміравіч зняў трубку.

— Гэта кватэра прафесара Манухіна? — пачуўся мужчынскі голас.

— Так.

— Дазвольце зайсці да вас па тэрміновай справе.

Аркадзь Владзіміравіч хацеў даведацца, хто гаворыць, але трубку павесілі.

Праз гадзіну перад прафесарам стаяў пажылы мужчына, беражна трымаючы маленькі чамадан.

— Вазьміце, дарагі вучоны. Я ішчаслівы, што магу вярнуць вам рукапіс, над якім вы працуеце столькі год.

Раскрыўшы чамадан і ўбачыўшы дробна спісаныя сваёй рукой пажоўклыя лісткі паперы, Аркадзь Владзіміравіч парываў абняць чалавека, што звярнуў яму працу, на якую затрачана чвэрць жыцця.

— Дарагі Аркадзь Владзіміравіч, дазвольце растлумачыць, як да мяне трапіў ваш рукапіс. Я знайшоў яго пасля той страшэннай зімовай ночы, калі загінула дзяўчына. Я бачыў, куды яна ў нашым садзе кінула кашолку і захаваў рукапіс ад немцаў. Мне сёння радасна звярнуць яго някранутым нашаму вучонаму.

— Вы ведаеце, — расчулена паціскаў руку госця прафесар. — У мяне няма такіх слоў, якімі мог-бы я ўсёй паўнаце выказаць вам сваю ўдзячнасць. Дзякую, дзякую!

* * *

— Да 75-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя навуковай дзейнасці А. В. Манухіна выйшла з друку яго капітальная прапа. На загалоўнай старонцы кнігі надрукавана: «З вялікай сардэчнай удзячнасцю прысвячаю гэтую працу памяці смелай партызанкі Марыны Андрэеўны Сакольчык».

У познюю восень Палессе ахутана густою пялёнкай дажджоў. У шэрай вадзянай смуге таюць абрысы рэдкіх пасёлкаў, купін лясных, асушаных цяжкаю працай плешын зямельных. Усё наваколле насычана бурай балотнай вадой. У такую пару на падводах не ездзяць, яны замяняюцца лодкай—паляшукімі чаўном.

У кволым чаўне, па залітых вадой прагалінах лесу, сярод стромкіх старых соснаў прабіраюцца двое. Сухарлявы паляшук у армяку даматканым налягае на вёслы. На носе чаўна сядзіць маладая жанчына, апранутая па-гарадскаму. Яна зябка пакорчваецца, косіцца на блізкую ваду. На каленах яе—вузельчык з няхітрымі хатнімі рэчамі і кнігамі.

— Значыць, дзетак задумала нашых вучыць, — захаваўшы ўсмішку, заўважае грабец.

— Але, а што? — улавіўшы ў голасе спадарожніка ноткі недавер'я, пытае настаўніца.

— Зацея добрая, слоў няма. Ды што толку?

— Як гэта — «што толку?» — не разумее настаўніца.

— А тое, што зямля ў нас, як бачыш сама, нікудышная. Пакуль вырвеш на хлеб у яе, потым сцячэш ды крывёй. А потым выплачвай яшчэ і падаткі. Які-ж гэта бацька пашле дзіця ў школу, калі лішні работнік дазарэзу патрэбны? Нічога не выйдзе з той школы.

— Паглядзім, — неакрэслена чуюцца ў адказ.

Земская аднакласная школа змяшчалася ў наёмнай сялянскай хаце з маленькімі, падслепаватымі вокнамі. Як і ўсё навакольнае, прыгнятала яна сваёй старасцю. Школа не працавала ўжо з мінулага года. Сіратліва стаялі пустыя парты ды самотная школьная дошка.

І настаўніца ўпэўнена накіравалася да сельскага старасты.

— Трэба безадкладна будаваць новую школу. Прасторную, светлую, чыстую!—з малым задорам заявіла яна.

Стараста ўсміхнуўся.

— Але хто-ж на гэта сродкі дасць?

... Прайшоў год вялікіх выпрабаванняў, перад якімі маладая настаўніца высталяла. Насельніцтва з павагай пачало адносіцца да школы. Яно шчыра палюбіла настаўніцу за тое, што яна так складна і зразумела разказвала аб прычынах народнага гора, аб вінаватых у пакутах народа, аб тым, што хутка наступіць канец самаўладству. Школа была пе-

рапоўнена вучнямі. Настаўніца падтрымлівала цесную сувязь з бацькамі.

Аднойчы ў нядзелю за скромна ўбраным сталом сабралася ў яе многа вучняў і бацькоў. Госці дзівіліся настрою настаўніцы. Вочы яе гарэлі глыбокай радасцю.

— Дарагія мае! — загаварыла Васса Іосіфаўна, і голас яе задрыжэў. — Прышоў канец самаўладству. Няма цара. Перамагла рэвалюцыя!

...У першыя-ж два гады савецкай улады сяло Мочуль рэзка змяніла свой сумны і ўбогі выгляд. Куды ні глянь, выраслі новыя дамы. Сяляне атрымалі зямлю. Дзетвара пачала вучыцца ў прасторным, светлым доме, пабудаваным па ініцыятыве настаўніцы. На ім красавалася шыльда: «Мочульская пачатковая школа». Васса Іосіфаўна стала яе першай загадчыцай.

Цяпер ужо ў школе быў не адзін клас, а цэлых чатыры. Працавала настаўніцай толькі адна — Васса Іосіфаўна. Аднак цяжкая праца з ранку да позняй ночы не знясілівала яе, а наадварот — улівала новыя сілы, давала сапраўдную асалоду і шчасце.

Найшоў 1920 год. Заходняя Беларусь была гвалтоўна далучана да Польшчы. І адразу-ж у Мочуль прыйшлі старыя парадкі: як і раней, прыйшлося ламаць шапкі перад панамі—цяпер ужо польскімі. Школу закрылі.

Сонечным вераснёўскім днём 1939 года сяло Мочуль зноў стала савецкім. Шчаслівая Васса Іосіфаўна, не памятаючы сябе ад радасці, дастала схаваную ў свірне школьную шыльду і з дапамогай дзяцей прыладзіла яе на месца.

Ды радасць пратрывала нядоўга. Злымі каршунамі наляцелі немцы. Сяло прытаілася, быццам вымерла. Васса Іосіфаўна знайшла новае прымяненне сваім сілам. Яна стала сувязной партызанскага атрада імя Чкалава, у якім было нямала яе вучняў. Яна здабывала для партызан каштоўныя весткі, выконвала небяспечныя даручэнні, ухітралася даставаць медыкаменты, харчаванне. Усю нянавісць да нямецка-фашысцкіх захопнікаў уклала старая настаўніца ў рызыкаўную справу сувязной. Яна цвёрда ведала: нямецкая наваля не навечна. І не памылілася.

Савецкая Армія, якая вызваліла сяло Мочуль ад панскага засілля, выратавала яго і ад нямецкіх захопнікаў.

Васса Іосіфаўна прыступіла да выканання абавязкаў дырэктара пачатковай школы. Удзень працавала ў школе, а ўвечары збірала

аднасяльчан і цэлыя гадзіны праводзіла з імі за чыткай газет, у цёплай задушэўнай гутарцы.

Прышоў і вайне канец. Прыветна сустрэлі мочульцы дэмабілізаваных аднасяльчан-пераможцаў. Шкадавалі тых, хто загінуў смерцю храбрых, абараняючы сацыялістычную Радзіму. Сярод такіх былі і вучні Вассы Іосіфаўны. Настаўніца перажывала іх смерць, як асабістую страту. Аднак ганарылася тым, што дала сваім вучням не толькі веды, але і дапамагла ім стаць патрыётамі, благароднымі, смелымі, сапраўды савецкімі людзьмі.

Вядома, сельскі настаўнік не можа быць толькі педагогам. І за Вассай Іосіфаўнай умацавалася слава грамадскага дзеяча, папулярнага дакладчыка і лектара. Яна заслужыла ўсеагульную ўдзячнасць і павагу. Вось чаму з такім аднадушшам вылучылі сяляне Вассу Іосіфаўну Ляшкевіч сваім пасланцом у Вярхоўны Совет рэспублікі.

У сяле Мочуль і далёкіх аколках добра ведаюць домік на беразе ракі Мосны. Сюды ідуць сяляне за парадай, цвёрда ўпэўненыя, што іх дэпутат, калі трэба, заўжды дапаможа.

Неяк да Вассы Іосіфаўны прышла суседка, яшчэ не старая Мар'я Якімчык. У руках яна трымала паштовы канверт.

— Васса Іосіфаўна, — звярнулася жанчына да настаўніцы, — зрабіце ласку, прачытайце ліст. Ад сына ён. Руку яго бачу, а прачытаць не магу — непісьменная я.

— Прачытаць — то я прачытаю, — згадзілася Васса Іосіфаўна, — ды толькі нядобра так: гады вашы, суседка, яшчэ не вышлі, а граматы не ведаеце.

— Сама бачу, Васса Іосіфаўна, што дрэнна быць непісьменнай, — вось нават ліст не адолею, ды што рабіць? — безнадзейна развяла рукамі сялянка.

— Ведаеце што, Мар'я Пятроўна? Заходзьце да мяне сёння ўвечары — пасядзім з вамі над граматай. Згода?

Аж да паўночы старая настаўніца вучыла суседку чытаць па складах і на развітанне сказала:

— У наступны раз будзем займацца паслязаўтра. Прыводзьце з сабою ўсіх, хто хоча грамаце вучыцца.

Такіх набралася многа. Прышла і старая Ефрасіння Ляшкевіч, і Патап Казіня, і сівабароды дзед Ігнат Карацель. Вечарамі вялікі пакой Вассы Іосіфаўны больш быў падобны да класнага, толькі вучнямі былі тут не дзеці, а дарослыя, сталыя людзі.

Доўгія месяцы цярпліва і настойліва навучала іх Васса Іосіфаўна чытанню і пісьму, пакуль не ўпэўнілася, што дабілася мэты.

Цяпер Мар'я Якімчык самастойна чытае лісты ад сына. Чытаюць і пішуць таксама Патап Казіня, Ігнат Карацель і многія іншыя.

— Вы нам вочы на свет расчынілі, — дзякуюць яны сваю настаўніцу.

А гурток, які стварыла настаўніца, існуе і цяпер. Новыя вучні наведваюць яго.

Вассе Іосіфаўне не раз выпадала змяніць вясковае жыццё на гарадское. Але гэтая думка здавалася ёй неадарэчнай. Можна таму, што кожнаму вясковаму настаўніку не хочацца пакідаць тую школу, у якой цяжка даваліся першыя крокі. Жыццё і праца настаўніка насычаны высокім гуманным сэнсам, вялікім унутраным характам. Яно дало Вассе Іосіфаўне самае каштоўнае — права сказаць сабе: «Я ішла правільным шляхам».

В. МАТВЕЕУ.

Сяло Мочуль, Давід-Гарадоцкага раёна, Пінскай вобласці.

У горадзе Луніцы, Пінскай вобласці, адноўлена сярэдняя школа № 5, разбураная нямецка-фашысцкімі акупантамі. На здымку: Дзеці ідуць у школу.

Фота І. Шышко

КЛОПАТЫ АБ САМЫМ ДАРАГІМ

Няма на свеце другой такой краіны, дзе-б клопаты аб мацеры і дзецяў былі праяўлены так усебакова і глыбока, як у нас, у Савецкім Саюзе.

Нядаўна нашу краіну па запрашэнню Анты-фашысцкага камітэта савецкіх жанчын наведала дэлегацыя Саюза італьянскіх жанчын. Госці былі ў Маскве, Ленінградзе, Сталінградзе і многіх іншых гарадах. Яны пабывалі на фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах, у школах і тэатрах, у клубах і на кватэрах працоўных і ўсюды захапляліся энтузіязмам, з якім савецкія людзі аднаўляюць сваю краіну. Выключна моцнае ўражанне зрабілі на гасцей нястомныя клопаты ўсяго народа аб дзецяў нашай краіны.

Вось што пісала аб паездцы член дэлегацыі, медыцынская сястра—Лютэцыя Калайяні:

«У СССР усе працоўныя акружаны клопатамі. Але мы, як жанчыны, асабліва зацікавіліся тым, якая вялікая ўвага праяўляецца тут да дзецяў... Мы панясем з сабой у Італію ўспаміны аб прыгожых тварыках дзецяў, аб клопатлівым доглядзе за імі перанала яслей і наогул аб любові, якой усюды акружаны дзеці ў Савецкім Саюзе».

У нашай краіне адразу пасля перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі была створана цэлая сістэма ўстаноў па ахове мацярынства і дзяцінства: дзіцячыя яслі і сады, дамы груднога дзіцяці і малочныя кухні, кансультацыі для цяжарных жанчын і дзіцячыя кансультацыі.

Гэтыя ўстановы ствараліся не толькі ў гарадах, але і на вёсках. У 1941 г. па Савецкаму Саюзу налічвалася 141.873 радзільных койкі і з іх—66.261 на вёсцы. У старой царскай Расіі 95 процантаў жанчын было пазбаўлена радзільнай дапамогі, штогод ад родаў памірала 30 тысяч рожаніц.

Антон Паўлавіч Чэхаў у апавесці «Дом з мезанінам» пісаў:

«Не тое важна, што Ганна памерла ад родаў, а тое, што ўсе гэтыя Ганны, Маўры, Палагеі ад рання да цяжкага гнуць спіны, хварэюць ад непаспяхнай працы, усё жыццё дрыжаць за галодных і хворых дзецяў, усё жыццё баяцца смерці і хвароб, усё жыццё лечацца, рана блекнуць, рана старэюць і паміраюць у брудзе і смродзе; іх дзеці, падростаючы, пачынаюць тую-ж музыку, і так праходзяць сотні год, і мільярды людзей жывуць горш за жывёлін—толькі дзеля кавалка хлеба, пераносячы заўсёды страх».

Як далёкі ад нас тыя часы. І якое шчасце, што яны ніколі не вернуцца!

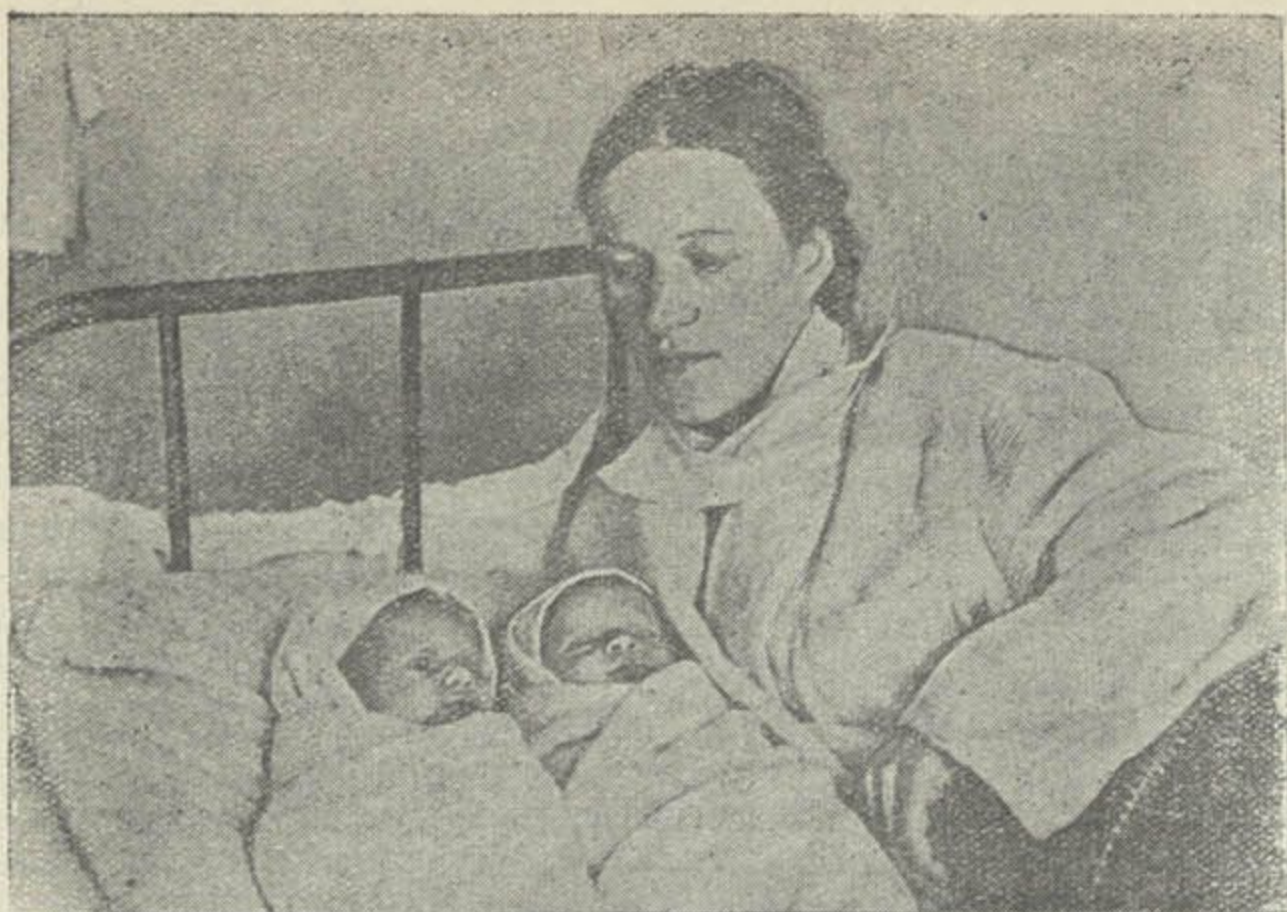
У складанай справе выхавання дзецяў савецкія жанчыны на кожным кроку адчуваюць вялікую дапамогу сваёй дзяржавы. Нашы дзеці растуць, гадуюцца, выхоўваюцца ў дзіцячых яслях і садах, у школах і піонерскіх атарадах. Работніца-маці можа працаваць зусім спакойна, бо ведае, што яе дзіця будзе і добра дагледжана і сытна накармлена, што яно атрымае патрэбныя веды і здаровы адпачынак.

Перад вайной на Беларусі было шмат добра абсталяваных устаноў па ахове мацярынства і дзяцінства, пачынаючы ад ясляў, радзільных дамоў, санаторый і канчаючы палацамі піянераў. Усё гэта знішчылі і разграмілі нямецка-фашысцкія вандалы.

З першых-жа дзён вызвалення рэспублікі партыя і ўрад праявілі вялікі клопаты ў справе аднаўлення і будаўніцтва гэтых устаноў.

Возьмем к прыкладу Віцебскі радзільны дом, будынак якога быў дашчэнт зруйнаваны. За аднаўленне яго працоўныя Віцебска ўзяліся адразу-ж пасля вызвалення горада. Вялікі ўклад у гэтую справу ўнёс абслугоўваючы персанал. Галоўны доктар дома—Анна Ільінічна Багданава гаворыць: «Мы былі ў тыя дні галоўным чынам будаўнікамі. А зараз у гэтым доме ўжо тысячы жанчын нарадзілі новых грамадзян для нашай Радзімы». У доме цёпла, прасторна, утульна, ва ўсім відаць чулыя клопаты аб рожаніцах і дзецяў.

(Працяг на стар. 14)

1. У Віцебскім радзільным доме. Жонка цесляра—Марыя Альшанікава з народжанай двойняй. 2. Мінскія дзіцячыя яслі № 5: Старшая медыцынская сястра Н. П. Маггер узаважвае дзесяцімесячнага Валерыя Фёдарова. 3. На палудніку Жанна

Станкевіч і Вова Гусей. 4. Галя Мельнікава перад сном. 5. Дзесяцімесячная Ліля Раманчанка (злева) і Ніна Крыжэвіч. 6. Выхавацельніца Л. В. Бацяна з дзецьмі старэйшай групы Ірай Кудрашовай (злева), Светай Дракінай і Алікам

Крыцэрам. 7. На ўроку ў чацвёртым класе 2-й мінскай жаночай школы. 8. На ранішніку для дзецяў-сірот у музычнай школе. Выхавацельніца дзіцячага дома Воля Мішына. 9. Маці-героіня Марыя Владзіміраўна Маскаленка—калгас-

ніца калгаса імя Першага Мая, Слуцкага раёна, Бабруйскай вобласці, якая нарадзіла і выхавала 10 дзецяў. Усе яны маюць сярэдняю і вышэйшую адукацыю.

Фота В. Лупейкі, П. Азарчанкі і Я. Босіна

У кругласутачных яслях № 5 гор. Мінска пабывала нядаўна група дэлегатак Стаўбцоўскага раёна. Здаровы і бадзёры выгляд дзяцей, чыстата і ўтульнасць, адносіны выхавацеляў да сваёй справы—усё гэта ўсхвалявала душы сялянск. У той вечар яны доўга вялі гутарку аб тым, што «з'ездзіш увесь свет, а такіх дзяцей, як у нашай краіне, нідзе не ўбачыш».

Ужо цяпер у яслях і дзіцячых садах нашай рэспублікі выхоўваецца больш 30 тысяч дзяцей і 2090—у дамах груднога дзіцяці. Працуюць радзільныя дамы на 3.627 ложкаў, 221 жаночая і дзіцячая кансультацыя. А пяцігадовым планам прадугледжана значнае павелічэнне дзіцячых устаноў.

Вайна прынесла для нас незлічоныя беды. Яна асіраціла многія тысячы дзяцей. Але аб іх клапаціцца ўвесь савецкі народ, уся наша краіна. У мінулым годзе на ўтрыманне дзіцячых дамоў у БССР было выдаткавана больш 246 мільёнаў рублёў.

Хто пабываў у 7 мінскім дзіцячым доме, у сталовай для дзяцей-сірот, на аглядзе самадзейнасці дзіцячых дамоў, той на ўласныя вочы мог бачыць, ва што выліваюцца ў нас клопаты аб сіротах. Яны вучацца і адпачываюць, займаюцца музыкай і вышываннем.

А колькі савецкіх жанчын праявілі блараднейшы з учынкаў, усынавіўшы сірот або ўзяўшы іх на ўтрыманне. Успомнім гераічных жанчын Севастопалю і Ленінграду. У самыя цяжкія дні блакады яны забіралі сірот і акружалі іх матчынай ласкай. У нашай рэспубліцы ўсыноўлена і знаходзіцца на патраніраванні каля 35000 дзяцей.

У БССР толькі за 1947 год 171.385 дзяцей праводзілі адпачынак у піонерскіх лагерах, на дачах і ў санаторыях. Дзяржавай і профсаюзамі выдаткавана на дзіцячую аздаравленчую кампанію каля 28 мільёнаў рублёў. У нашай

рэспубліцы працуе 18 дзіцячых санаторыяў на 1.195 ложкаў.

Вялікая ўвага ўдзяляецца навучанню дзяцей. Фашысцкія захопнікі разрушылі 7.808 школ. У рэспубліцы зараз адноўлена 11.686 школ, у якіх вучыцца 1.393.500 дзяцей.

Савецкая маці ўсяму свету паказала прыклад, як трэба выхоўваць у сваім дзіцяці патрыятычныя пачуцці. Яна дала свету беззаветных герояў і бясстрашных байцоў: Зою Касмадзем'янскую, Алега Кашавога, Улю Громаву, Любу Шаўцову, Рыму Шаршнёву, Юрыя Смірнова і многіх, многіх іншых, чые імёны будуць жыць у вяках. З вялікай любоўю і цеплынёй адзываліся гэтыя юнакі і дзяўчаты аб сваіх маці. «Мая мама—наш старэйшы таварыш»,—гаварыў сваім сябрам па падпольнай рабоце герой Савецкага Саюза Алёг Кашавы.

8 ліпеня 1944 года, калі яшчэ ішлі баі на франтах Вялікай Айчыннай вайны, савецкі ўрад спецыяльным указам устанавіў пачэснае званне «Маці-гераіня», ордэн «Мацярынская слава» і «Медаль мацярынства». У гэтым-жа ўказе была прызначана дапамога многадзетным мацярам і мацярам-адзіночкам, адпачынак па цяжарнасці быў павялічаны да 77 дзён.

866 многадзетным мацярам рэспублікі прысвоена пачэснае званне «Маці-гераіня». 75.619 узнагароджаны ордэнам «Мацярынская слава» і «Медаль мацярынства».

Толькі за 1947 год многадзетныя і адзінокія маці нашай рэспублікі атрымалі 200.932 тысячы рублёў дзяржаўнай дапамогі.

Жанчына нашай краіны ўмела спалучае абавязкі маці і грамадзяніна. Вялікія клопаты куністычнай партыі і савецкага ўрада аб мацярах і дзецях даюць ёй магчымасць быць актыўным удзельнікам сацыялістычнага грамадства.

У Мінску пабывала група сялянак-дэлегатак з Баранавіцкай вобласці. Дэлегаткі азнаёміліся з работай раду прадпрыемстваў сталіцы, пабывалі ў музеі Айчыннай вайны, карціннай галерэі і ў іншых установах. На здымку: дэлегаткі ля Дома ўрада. У цэнтры—А. Я. Сошка. Фота В. Лупейкі

МАТЧЫНА ШЧАСЦЕ

Вось што расказала нам сялянка вёскі Ячнае, Стаўбцоўскага раёна, Баранавіцкай вобласці,—Наста Якаўлеўна Сошка.

Цяжка ўспамінаць аб горкай нашай долі пры панах-паляках. Усё жыццё праходзіла, нібы суцэльны страшны сон.

Сям'я ў мяне была вялікая. Адных толькі дзяцей сямёра—мал-мала меншы. З гаспадаркі не было карысці. Хлеб, бульбу заўсёды пазычалі ў людзей. А сям'я ўсё прыбывала. Не рады былі мы з нарадзінаў, бо кожны лішні рот прыносіў у хату гора. Усе мае дзяўчаткі насілі па чарзе адну сукенку. І калі старэйшая Марылька выходзіла на вулку пагуляць, астатнія пакутавалі ў хаце. Пра вучобу можна было толькі марыць. Бедны чалавек не мог да школы даступіцца.

Але і над намі ўзышло сонца яснае. Прышла да нас савецкая ўлада. Як маці родная, пачала клапаціцца аб людзях. Жанчыны сталі грамаце вучыцца, наведваць сходы. Цёмныя, забітыя, бяспраўныя ў мінулым, мы сталі жыць у радасці, у дастатках. Удзячны былі свайму бацьку—дарагому Сталіну, што прыслаў нам вызваленне, і не маглі нарадавацца сваім вольным, шчаслівым жыццём.

Але на нашае шчасце паква-

піўся злы, крыважэрлівы вораг. Наляцеў на Радзіму чорнай хмарай. Папаліў гарады, панішчыў сядзібы, пастраляў безліч нявінных людзей, здратаваў ды спустошыў палі. І падняўся народ на чужынцаў-бандытаў. Пайшлі людзі ў лясы. Хутка склалі яны моцную сілу мсціўцаў народных. І мы ўсе, хто чым мог, памагаў партызанам, каб як найхутчэй знішчыць гэту фашысцкую пошасць ды вызваліць родныя гоні.

Як зараз памятаю тыя жудасныя дні, калі гітлераўцы, нібы шалёныя псы, гойсалі па нашай вёсцы, рабавалі набытак, забівалі людзей. Аднойчы ўварваліся і ў маю хату, шукаючы двух партызанскіх дзяцей, якіх я сапраўды хавала ў сябе. На смерць перапужаліся дзеці. Забіліся хто куды. Дрыжаць, а не плачуць. Баяцца звярыных нямецкіх абліччаў. Аблазілі фашысты ўсю хату, абшарылі ўсе куточки. Знайшлі толькі 11 дзяцей, а не 13, як меркавалі. На вёсцы ўсе ведалі, што ў мяне сапраўды 11 дзяцей. Таму, каб выратаваць двух партызанскіх дзетак, я двух сваіх адправіла да родных, а гэтых прытуліла ў сябе. Так і не знайшлі немцы, чаго шукалі. Але лютасці катаў не было меры, і яны забралі маіх дзяцей у турму... Не буду расказваць, што мне давялося тады перажыць. Тых дзён мне вавек не забыць. Зу-

сім збалела мае сэрца, бо кожную хвіліну дзяцей маіх чакала смерць. І толькі Савецкая Армія—ёй шчырае матчына дзякуй!—выратавала іх ад смерці.

Як толькі прагналі праклятага немца, зноў людзі свабодна ўздыхнулі, зноў забурліла крыніцай жыццё.

Сям'ю маю савецкая ўлада акружыла клопатамі і ўвагай. Сямёра маіх дзяцей пачалі вучыцца. Мне пабудавалі хату, устанавілі дапамогу па многадзетнасці. Была я раней зусім непісьменная. А вось зараз вучуся. Хоць пад старасць словыч граматы спазнаю.

Савецкая ўлада прысвоіла мне званне «Маці-гераіні». І хоць я засталася ўдавой, мае матчына сэрца не нарадуецца на шчаслівы лёс маіх адзінаццаці птушанятка.

Як ні занята я з дзецьмі і па гаспадарцы, але час для грамадскай работы знаходжу. Жанчыны выбралі мяне дэлегаткай. Удзячна я ім за давер'е і раблю ўсё, каб перад імі не асароміцца.

І я, і дзеці мае, і сотні такіх-жа простых, у мінулым цёмных, забітых сялянак, з якімі штодня сустракаюся, шлюць словы сардэчнай удзячнасці вялікаму Сталіну, сваёй роднай савецкай уладзе.

Гэта яны далі жанчыне вялікае права ісці па шырокай дарозе жыцця.

Што было з Жэняй

(Апавяданне для дзяцей)

Мал. Ю. Пучынскага

Марыйка прачнулася сягоння пазней, чым звычайна, і хвілінку ляжала нерухома, прыслухоўваючыся да таго, што тварылася навокал. У печы весела гарэў агонь. З непрыкрычанага крана капала вада і звінела, нібы шкляны звяночак. За сталом нешта паціху казаў бацька. — Гэта ён, каб нас не абудзіць, падумала Марыйка, і раптам пачула іншы гук, які змусіў яе схопіцца з ложка. Так, яна не памылілася. Мама плакала. Трымала ў руках нейкі ліст і плакала ціха ды горка. У Марыйкі раптам трывожна забілася сэрца.

— Цёця Агата памерла, — сказала мама, бачачы, што Марыйка ўжо не спіць. Цёця Агата была маміна сястра — не родная, а стрыечная. Марыйка ведала яе мала — раней, да вайны, калі дзядька Фёдар, цёцін муж, яшчэ не загінуў на фронце, цёця часам прыязджала ў горад і прывозіла ёй яблык. Марыйка памятала іх яшчэ і дагэтуль — чырвоныя, пахучыя, бліскучыя. Тады яна была яшчэ зусім малая і запамінала больш яблыкі, чым цётку. А потым цётка была ў іх адзін толькі раз і надта спяшала дадому, да сваёй маленькай дачкі Жэні. Марыйка раптам спалохалася.

— Мама, а Жэня?

— Ды, от, Жэня, — буркнуў бацька. Яго лагодны твар, які заўсёды ўсміхаўся, быў пахмурны і стурбаваны.

— Як яна цяпер? — прамовіла ціха Марыйка, а Аленка, якая толькі што прачнулася, на ўсякі выпадак уголас расплакалася, хоць і не ведала, у чым справа. Аленка змалку была плаксівай, і мама заўжды крычала на яе за тое, але зараз яна не сказала ні слова, толькі цяжка ўздыхнула, накрываючы на стол. Марыйка адчула, што маме не надта хочацца гаварыць, і ціха пачала апрацацца.

За сьнеданнем бацькі маўчалі, і тата не жартаваў, як звычайна. Паснедаўшы, ён устаў з-за стала і сказаў нейк перануча:

— Што-ж, трэба ісці па дзіця.

— Па Жэню? — абрадавалася Марыйка.

— А як-жа.

— А яна будзе ў нас?

— У нас? — сумна перапытала мама. — Хто-ж яе будзе ў нас даглядаць, калі я цэлы дзень на рабоце? Прыдзецца аддаць у дзіцячы дом.

— Але-ж Марціненкі ўзялі сіротку, хоць у іх таксама двое дзяцей, — абуралася Марыйка.

— Марціненкі... У іх маці не працуе, ды і Галя ў іх — гэта спраўная гаспадыня...

Марыйка скоса глянула на маму. Галя... Так, гэта праўда, усе казалі, што Галя ўсё робіць па дому, хоць Галя была ў адным класе з Марыйкай. І Марыйцы чамусь паўстала прад вачыма незашытая дзірка ў неўласнай панчосе, абарванае плечка на сарочцы. А колькі раз мама ўпікала яе, што яна не хоча правесці Аленку да дзіцячага садочку. Не, Марыйку аніяк не можна было назваць «спраўнай гаспадыняй».

— Спрабуем яшчэ, — прамовіў бацька, стоячы ў дзверах. — Будзе цяжка, заўсёды справімся аддаць у дзіцячы дом.

— Што тут прабаваць? — ціха адказала мама, і зноў слёзы з'явіліся ў яе на вачах.

— Ды я-ж таксама магу... — шапнула Марыйка перануча.

— Ты? — спытала мама. І так недаверліва глянула на дачку, што ў той словы завязлі ў горле. Але тым больш вырастала ў яе рашучасць.

— І я магу, — цянюткім галаском працягнула Аленка. І мама засмяялася скрозь слёзы, бо Аленка была зусім маленькай, можа, крышачку старэйшай за Жэні.

Настаў вечар, а бацька ўсё не варочаўся. Зусім сцімнела, і трэба было класіцца спаць. Але Марыйка чамусь доўга не магла заснуць. Ёй прыгадалася, што яна так і не прыбрала сваёй палічкі з кніжкамі, што Аленчыны цацкі валяюцца па ўсіх кутках, а пеларгонія на акне, яе ўласная пеларгонія, сумна апусціла лісточкі, бо Марыйка зноў забыла яе паліць.

— Але цяпер будзе зусім іначай, — падумала Марыйка, з-пад навек сочачы, як мама завіхаецца ў пакой. Так было заўжды. Як толькі мама вернецца з работы, яна адразу пачынае гатаваць, прыбіраць. Толькі яна, Марыйка... Што яна, уласна, рабіла, акрамя таго, што хадзіла ў школу?

Яе разбудзілі галасы і святло. Баля стала сядзеў бацька, а поруч з ім маленькая дзяўчынка. Балявыя валосікі ападалі ёй на вочкі, шчочкі былі круглыя, нібы тыя яблыкі, што іх перад вайною прывозіла цёця Агата. Яна піла чай з ісподачка, смешна трымаючы яго рас-

таньпранымі пальчыкамі. Вось яна, якая Жэня — зусім маленькая, яшчэ меншая за Аленку.

Марыйка мімаволі ўсміхнулася пад коўдрай. Жэня нібы адчула яе погляд і зірнула ў куток, дзе стаяў ложка. Марыйка хутка заплюшчыла вочы. Яна не ведала яшчэ, як ёй пазнаёміцца з Жэняй. Лепш пачакаць да рэзніцы.

Раніцай Марыйка прачнулася першай. Ёй хацелася ўстаць адразу, ды бацькі яшчэ спалі, і яна баялася іх разбудзіць.

Затое, калі мама прачнулася, Марыйка адразу схпілася з ложка.

— Чаго так рана? — спытала мама. — Спі, спі.

— Я ўжо не хочу, — хутка апранаючыся, адказала Марыйка. — Зараз я прынесу табе дроў.

Мама, відаць, здзівілася, але нічога не сказала. А Марыйка прынесла з хлева бярэмя дроў і стала на каленкі каля пліты.

— Я распалю.

— Не здолееш, — прамовіла маці, і Марыйка нават прыкусіла губы ад вялікага напружання. Ах, калі-б разгарэлася адразу, калі-б паказаць маме, што і яна можа нешта рабіць. Тады напэўна Жэня астанецца ў іх.

І раптам, глядзі — блакітны вогнік пабег па трэсках і выбухнуў вясёлым залатым полымем.

— А дзе Жэня? — гучна запытала раптам Аленка, паднімаючы бялявую галоўку з падушкі. І ўраз такая-ж самая бялая галоўка паднялася адначасна на жалезным ложкачку, які мама прынесла ўчора ад суседа.

Вывілася, што пазнаёміцца зусім лёгка. Якая маленькая тая Жэня, а размаўляе басам, салідна і наважна, як дарослая. Яна паслухмяна дазволіла, каб Марыйка яе апранула, даверліва дзівуючыся на яе круглымі блакітнымі вачанятамі. На плацэйку ў яе адарвалася ліштва, Марыйка папрасіла ў мамы голку і прышыла ліштву, пакалоўшы сабе пальцы.

— Мама, я падарую Жэні мой кубачак, — прамовіла яна.

— Добра, — згадзілася мама. Кубак быў у сінх і чырвоных кветачках, падаравала яго калісь Марыйцы маміна прыцелька.

— Толькі не разбі, — сказала Аленка, дзівячыся, як пухкія пальчыкі Жэні абхапілі кубак. Самой Аленцы не можна было нават дакранацца да гэтага кубка, але ў голасе яе не было і ценю зайздрасці.

Марыйка ззяла, дзівячыся, як Жэня п'е чай, як старанна, сапучы, налівае яго ў сподак. У думцы яна

яшчэ раз паўтарыла сабе, што зробіць усё, усё, абы толькі Жэня асталася ў іх ды абы толькі маме не было з ёю ніякага клопату.

На другі дзень яна адвела абедзвюх дзяўчынак да дзіцячага садка, без ніякіх напамінак, як гэта заўжды было з Аленкаю. Яна моцна спіскала пухкія спатнелыя пальчыкі Жэні, цяплява адказвала на ўсе іх запытанні.

Жэня была ўпершыню ў горадзе. Яе дзівіла ўсё, што яна бачыла, і яна задавала такія смешныя пытанні, што нават Аленка рагатала. Жэня, нічога не разумеючы, дзівілася на яе, а потым усе тры пачыналі смяцца так, што на іх, усміхаючыся, аглядаліся прахожыя.

Пасля школы Марыйка забрала абедзвюх дзяўчынак з дзіцячага саду, дома разагрэла суп, які пакінула мама, і накарміла іх. А потым вымыла Жэніны панчошкі і нават здзівілася, колькі ў яе асталося яшчэ вольнага часу. Калі мама прышла дадому, разагрэты абед ужо чакаў яе на сталі, а Жэніны панчошкі сушыліся на вярхоўцы каля печы. Мама магла пасядзець і адначыць, пакуль не прышоў тата.

Праз колькі дзён Марыйцы здавалася, што Жэня жыла ў іх заўжды, заўжды. Цяжка было нават уявіць сабе, што гэта было-б без яе.

Марыйка хадзіла з ёю і з Аленкай гуляць, штопала ім панчошкі, расчэсвала заўсёды збытаныя касічкі, мыла брудныя ручаньткі, і выявілася, што гэта было дужа прыемна. Цяпер Марыйка была патрэбна ў доме — яна гэта ведала добра. І цяпер мама ўжо не магла-б глянуць на яе з недавер'ем — гэта ўжо напэўна.

Але яшчэ недзе глыбока таіўся ў яе страх, што ўсё гэта скончыцца, што аднаго дня мама скажа: мне цяжка, трэба аддаць Жэню.

Ды неяк яна пачула, як мама казала суседцы:

— Што вы, Тацяна Цімафееўна, у дзіцячы дом? Нам гэтае дзіця дало столькі радасці, і мне ўжо здаецца, нібы яна мая, уласная.

— Але-ж вам цяжка з ёю, — работы прыбавілася...

— Цяжка? Зусім не. Мая-ж Марыйка — гаспадарыць, ды яшчэ і як. Яна даглядае малую.

Не мінула і двух месяцаў, як сусед на дварэ запытаў аднойчы Жэню:

— Дзе твая мама?

Дзяўчынка паказала пухкаю ручкай на Марыйку, якая развешвала на вярхоўцы памытыя фартушкі, і прамовіла паважным басам:

— Вось мая мама.

Сусед засмяўся, а Марыйка адчула, як у яе зашчы-мела ў горле і радасныя слёзы выступілі па вачах.

ІНЖЫНЕР АНТОНАВА

Валенціна МАКСІМАВА

У вялікім светлым пакоі з мноствам сталоў і кульманаў — спецыяльных прыстасаванняў для чарцёжнай дошкі — размясціўся сектар інструмента канструктарскага бюро Мінскага аўтамабільнага завода.

Тут праектуюцца інструменты: рэжучы, які скарыстоўваецца непасрэдна для апрацоўкі самой дэталі; дапаможны, пры дапамозе якога мацуюцца рэжучы матэрыялы; вымяральны, якім вымяраюцца дэталі ў працэсе іх вырабу і ўжо гатовыя.

Трынаццаць інжынераў і тэхнікаў-канструктараў, нахіліўшыся над чарцяжамі, вырашаюць задачу стварэння такога інструмента, які быў-бы выгадным эканамічна, самым патрэбным гаспадарча, лёгкай тэхналагічна.

Канструктарскай групай інструмента кіруе інжынер-канструктар Маргарыта Грыгор'еўна Антонава.

Маладая, хрупкая, з белакурымі валасамі і адкрытым тварам яна робіць уражанне вельмі ціхай, нясмелай жанчыны. Але з першых хвілін гутаркі гэта ўражанне мяняецца. Таварышам па рабоце, якія падыходзяць за парадамі і ўказаннямі, яна адказвае не спяшаючыся, падрабязна, удумліва. У кожным яе адказе, у кожным руху адчуваецца вялікая энергія і цвёрдая ўпэўненасць.

Яшчэ ў сярэдняй школе марыла Маргарыта стаць канструктарам. Асабліва цікавілі яе аўтамабілі. Яна магла падоўгу прастойваць каля прыгожай легкавой машыны, раздумваючы аб велічы чалавечага розуму. Ёй хацелася даведацца, якая сіла рухае аўтамабіль, хацелася адкрыць тайну яго стварэння. У такія хвіліны фантазія ўносіла яе ў далёкую будучыню і рысавала неймаверныя канструкцыі станкоў і інструментаў для вытворчасці новых савецкіх аўтамабіляў, лепшых у свеце...

Скончыўшы дзесяцігодку, Маргарыта Грыгор'еўна падала заяву ў Маскоўскі станка-інструментальны інстытут імя Сталіна.

Пачалася напружаная вучоба.

— Вучылася я з захапленнем. Хацелася даведацца як мага больш. Акрамя лекцыйнага матэрыялу, перачитвала безліч спецыяльнай тэхнічнай літаратуры. Але вельмі хацелася на вытворчасць. Закончыўшы чацвёрты курс, паступіла на Маскоўскі аўтамабільны завод імя Сталіна канструктарам па вымяральных прыборах.

Працягваючы вучыцца і працаваць, Маргарыта Грыгор'еўна ў 1941 годзе абараніла дыплом на тэму: апрацоўка зубчатых калёс.

Вялікая Айчынная вайна закінула Маргарыту Грыгор'еўну ў г. Міяс, Чэлябінскай вобласці, куды яна эвакуіравалася разам з заводам імя Сталіна. Тут яна да 1946 года працавала кіраўніком кан-

структарскай групы зубарэзных інструментаў.

— Работы было шмат, але мы не чулі стомы. Усведамленне таго, што дапамагаеш байцам Савецкай Арміі граміць ненавіснага нямецкага зверу, падзесьцярала сілы.

Калі ў чэрвені 1946 года Маргарыта Грыгор'еўна даведлася аб тым, што па загаду міністра яе накіроўваюць у Савецкую Беларусь будаваць першыя новыя сталінскай пяцігодкі — Мінскі аўтамабільны завод, яна і ўзрадавалася і збынтэжылася. Яе захапляла веліч работы, але ў той-жа час турбавала пытанне: ці справіцца, ці хопіць сіл, умення?

У Мінску перад маладым інжынерам паставілі вельмі сур'ёзную і цяжкую задачу: кіраваць сектарам інструмента канструктарскага бюро аўтазавода.

Самааддана праца будаўнікоў, кіруючая дзейнасць інжынераў і тэхнікаў хутка ўцягнулі Маргарыту Грыгор'еўну ў заводскае жыццё.

Калектыў, якім яна кіруе, вельмі малады і па ўзросту і па стажу работы. Гэта — выпускнікі Мінскага політэхнічнага інстытута, Яраслаўскага і Маскоўскага політэхнікумаў. Але пад умелым кіраўніцтвам інжынера Антонавай маладыя спецыялісты прарабілі вялікую работу па аснашчэнні станкоў-аўтаматаў, па тэхналогіі маслянага насоса, па праектаванні рамы і цэнтральнага тормазу.

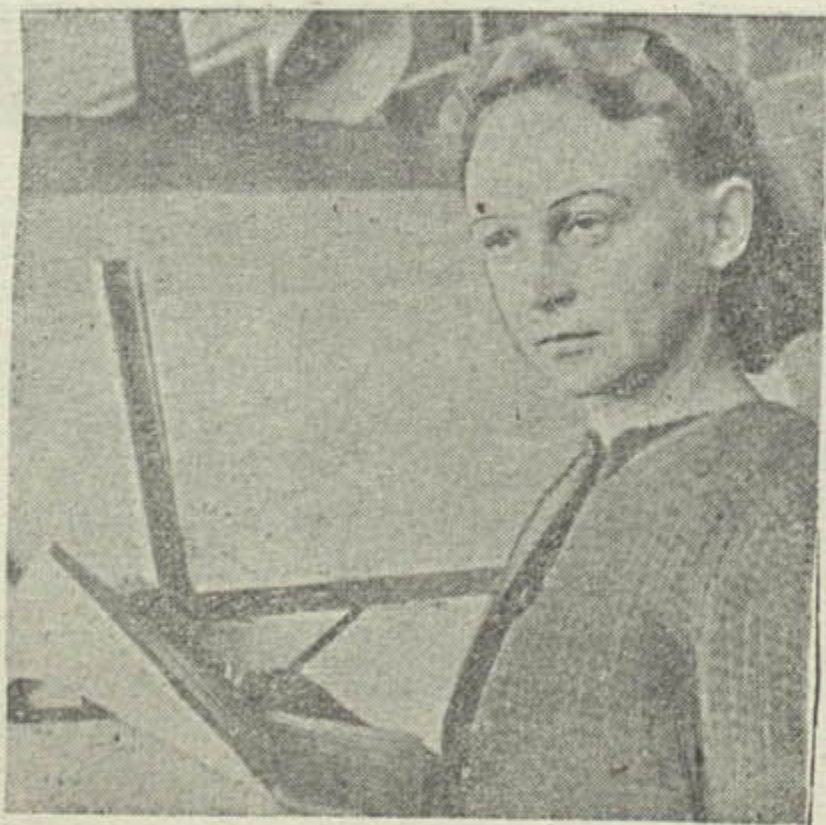
Маргарыта Грыгор'еўна з выключнай цёплінёй расказвае аб работніках свайго калектыва.

— Наогул, калектыў вельмі добры. Мне шанцуе на працавітых людзей, — усміхаючыся, заключае Маргарыта Грыгор'еўна. — Вы пытаеце пра нашы планы на будучае? Наперадзе ў нас — вялікая работа па уніфікацыі і стандартызацыі інструмента. Дрэнны той канструктар, які выпускае многа розных назваў інструментаў. Важна стварыць такі інструмент, які можна прымяняць на вялікай колькасці аперацый. Тады інструментальны цэх зможа павялічыць выпуск партый інструментаў, паскорыць і падзешавіць іх выраб і палегчыць працу рабочага. Такія нашы планы. Асабіста мая заветная мара — абараніць дысертацыю. З групай інжынераў у 15 чалавек мы рашылі звярнуцца ў Акадэмію Навук БССР з просьбай арганізаваць чытанне

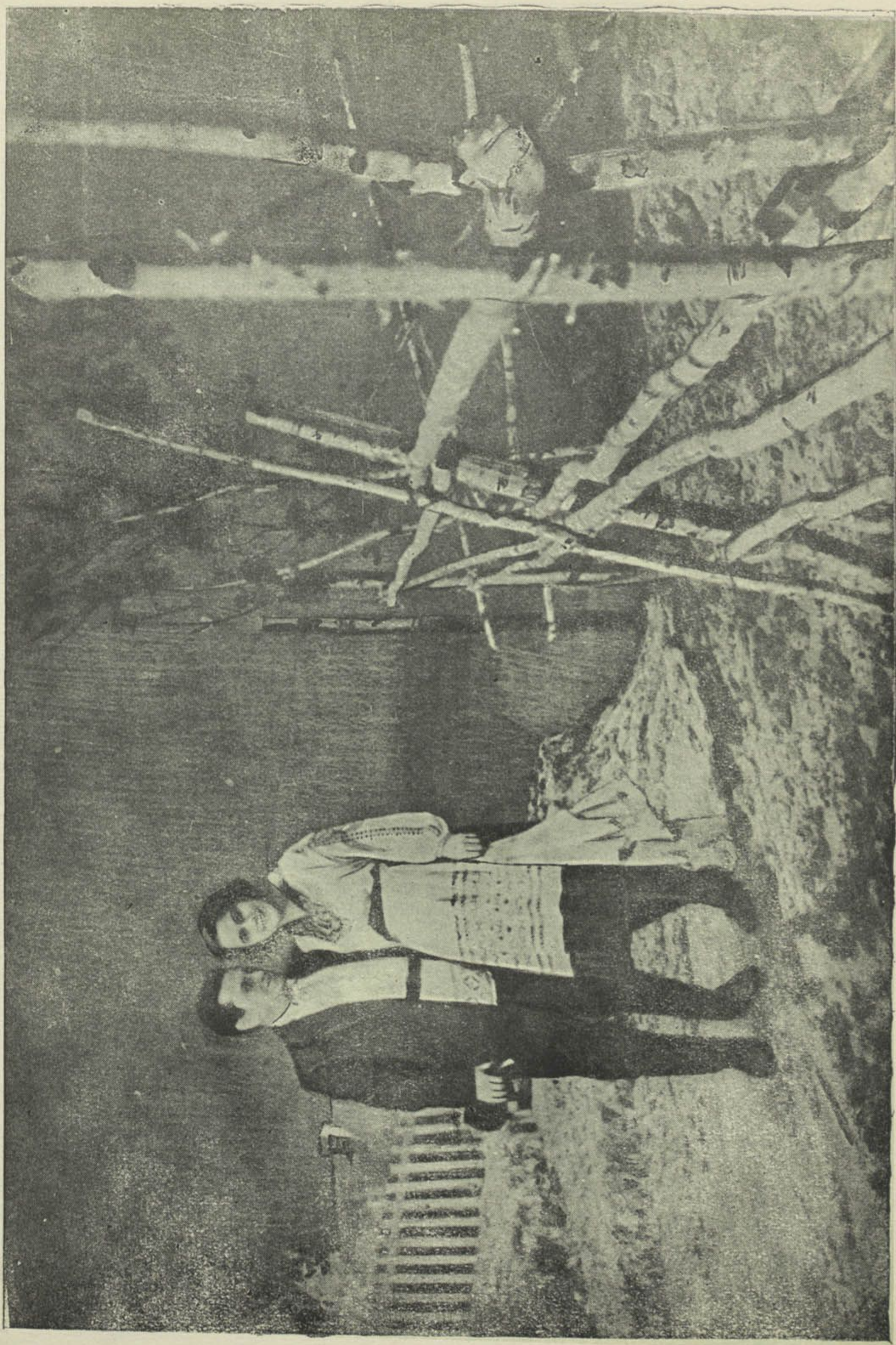
лекцый для здачы кандыдацкага мінімуму. Думаем, што Акадэмія не адмовіць нам у дапамозе.

За добрую работу, умелае кіраўніцтва, чэснасць і адданасць справе большэвіцкай партыі Маргарыту Грыгор'еўну надаўна прынялі кандыдатам у члены ВКП(б), а калектыў завода аказаў ёй вялікае давер'е, выбраўшы дэпутатам Гарадскога Савета.

Скромная і працавітая, яна не толькі ўдасканальвае і рацыяналізуе вытворчы працэс, але і захапляе калектыў сваёй любоўю да працы і творчасці.

М. Г. Антонава. Фота І. Шышко

Опера Цікоцкага «Алеся». Сцена з 1-га акта. У ролях — артысты: Л. Александровская і М. Дзянісаў.

Фота І. Тункель.

Quod si quidem eadem est pars et nonnulla quodammodo in se continetur

ЗА 35 ЦЭНТНЕРАЎ ЖЫТА З ГЕКТАРА

(Гутарка са знатнай звеннявой калгаса імя Сталіна, Васілевіцкага раёна, Еўдакіяй Кухаравай)

У мінулым годзе маё звяно з плошчы ў 8,5 гектара зняло па 31,9 цэнтнера жыта. Такого ўраджаю ў нашых краях яшчэ не бывала. Аб ім шмат гаварылі ў навакольных вёсках. Некаторыя лічылі наша дасягненне даступным толькі вельмі ўдачлівым людзям. А на мой погляд, у ім няма нічога асаблівага. Такіх вынікаў можа дабіцца любое звяно, калі ўсе члены яго зразумеюць, што для намечанай мэты трэба ўзброіцца аграгратэхнічнымі ведамі, добра прадумаць бойку з прыродай, не палохацца часовых цяжкасцей і няўдач, перамагаць іх на-хаду. Тады абавязкова будзеш пераможцам, возьмеш ад зямлі ўсё, што толькі можна ўзяць у яе. Такі вывад я зрабіла з нашага леташняга вопыту. Вось аб ім я і хачу расказаць.

Там, дзе зараз наш участак, было некалі непраходнае балота — крыніца малярыі і розных хваробаў. Калгас рашыў ператварыць яго ў пладароднае поле. Яшчэ ў 1946 годзе маё звяно, разам з іншымі членамі арцелі, прыступіла да меліярацыйных работ і асушыла для сябе ўчастак плошчай у 8,5 гектара. З дапамогай трактара расчысцілі яго, узаралі на глыбіню ў 30 сантыметраў і задыхавалі. Потым унеслі ў глебу па 5 цэнтнераў калчаданага агарка і па 8 цэнтнераў каініта на кожны гектар. Сеялі добра ачышчаным, пратручаным, загадзя правэраным на ўсхожасць насеннем — па 90 кілограмаў жыта на гектар. Пасля прыкаталі поле металічнымі каткамі.

Спачатку ўсё ішло, як па пісанаму. Усходы былі дружныя, але праз нейкі час, невядома з чаго, пакрыліся жоўтымі плямамі, пачалі жоўкнуць і вянуць. Неабходна было тэрмінова прымаць рашучыя меры. З дапамогай агранома мы выявілі на поле вялікую колькасць маленькіх чарвячкоў-провалачнікаў і хутка знайшлі дзейсны сродак барацьбы з імі: рассяялі дробна расцёртую сумесь каініта з суперфасфа-

там. Такім чынам мы адразу «забілі двух зайцаў»: і жыта падкармілі і провалачнікаў знішчылі. Усходы хутка выраўняліся, жоўтыя плямы зніклі.

Е. А. Кухарава.

Зімой усю ўвагу ўдзялілі павышэнню аграгратэхнічных ведаў і нарыхтоўцы ўгнаенняў. Пастанова лютаўскага Пленума ЦК ВКП(б) натхніла нас на новыя працоўныя подзвігі. У лісце да таварыша Сталіна мы абавязаліся зняць з кожнага гектара не менш 22 цэнтнераў жыта, дабіцца ўстойлівых, высокіх ураджаяў.

Вясной, калі глеба крыху падсохла, мы зноў падкармілі пасеў, не чакаючы з'яўлення провалачнікаў. На гэты раз на кожны гектар унеслі па 4 цэнтнеры суперфасфата і па 3 цэнтнеры калійнай солі. Мне хочацца падкрэсліць, што пры гэтым належыць прытрымлівацца пэўных правіл. Па-першае, неабходна раздрабіць мінеральныя солі так, каб у іх не было ніводнага камячка. Па-другое, рассяваць іх па полі роўнамерным слоём, інакш усходы могуць загінуць. Найлепш падкармліваць пасевы перадажджом.

Адначасова працавалі мы і на ўчастках, адведзеных пад

яравыя культуры. У спіслай тэрміны і на высокім аграгратэхнічным узроўні засеялі 4 гектары ячменем, 3 — пшаніцай, 5 — аўсом, 6 — бульбай. Пасевы прапалолі і падкармілі 3 разы. Пустазелле вырывалі з карэннем, зносілі на край поля і клалі на сонцапрыпёк.

Уборку закончылі за 12 дзён, сабралі выпадкова пакінутыя каласкі і за некалькі дзён абмалацілі ўсё збожжа.

Калі мы даведаліся пра вынікі сваёй працы, то спачатку вушам сваім не паверылі. Прызнацца, такога поспеху не чакалі. Але, узважыўшы ўсё да дробязі, рашылі, што ён зусім законамерны.

За дасягненне высокага ўраджаю ўсім членам звяна праўленне выдала прэмію-надбаўку. Асабіста я атрымала дадаткова 230 кілограмаў жыта, акрамя таго, што выдана на мае 280 працадзён з разліку па 2,75 кг збожжа і 5 кг бульбы.

Партыя і таварыш Сталін вучаць нас, што нельга спыняцца на дасягнутых поспехах. Мы гэта добра памятаем і лічым, што леташні вынік для нас не мяжа.

Каб дабіцца яшчэ большага ўраджаю, мы ўжо зараз скарыстоўваем усе магчымасці. Увосень мы засеялі жытам 15 гектараў асушанага балота, для свайго ўчастка ўжо завезлі са станцыі 35 тон мінеральных солей, цяпер збіраем мясцовыя ўгнаенні: гной, торф, курыны памёт, попел.

Мы разумеем, што высокі ўраджай можна заваяваць толькі ў дружбе з навукай. Многа карысных ведаў далі нам заняткі ў аграгратэхнічным гуртку. Мы цяпер прымяняем іх у сваёй практычнай рабоце. Будзем глыбей заворваць пустазелле, уважліва сачыць за тым, каб у гной не трапляла сена, бо разам з ім на поле заносіцца насенне пустазелля.

Шмат карыснага знаходзім для сябе ў брашурах і газетах. Чытаем аб вопыце і дасягненнях звенняў высокага ўраджаю.

Вечарамі, пасля напружана-

га працоўнага дня, члены звяна: Надзя Канаплянік, Вольга, Кацярына і Наталя Брэль, Тадора Казмярчук і іншыя — збіраюцца ў мяне, каб пагутарыць аб вясенне-палявых работах. Узважыўшы ўсе свае магчымасці, мы цвёрда рашылі дабіцца сёлета ўраджаю жыта не менш як па 35 цэнтнераў з гектара на плошчы ў 15 гектараў. Гэта сваё абавязальства абавязкова выкананам, бо для савецкага чалавека няма большага шчасця, як плённая праца на карысць любімай Радзімы.

Яўгенія Дзярнова

У мінулым годзе звяно Яўгеніі Дзярновой сабрала з плошчы ў 10 гектараў па 16,5 цэнтнера жыта, па 22,2 цэнтнера пшаніцы, ільнонасення па 5,2 і ільновалакна па 6,5 цэнтнера з двух гектараў плошчы. Усе члены звяна клапаціліся расці гэты ўраджай. На палявыя работы выходзілі з усходам сонца, а канчалі работу з начною расой.

У гэтым годзе звяно працуе на 47 гектарах. Увосень пасялі 18 гектараў жыта і азімай пшаніцы. Вясной пасеюць ячмень, авёс, лён, пасадзяць бульбу.

— Мы ўжо поўнасю ачысцілі і праверылі насенне, — гаворыць Дзярнова, — нарыхтавалі шмат угнаенняў. Інвентар у нас адрамантаваны, замацаваны добра ўкормленыя коні.

На здымку: Я. С. Дзярнова — звенная калгаса імя 17 верасня, Невіжскага раёна, Баранавіцкай вобласці.

ЗНАТНАЯ ЗВЕННЯВАЯ

На Палессі добра ведаюць Попчанка Насцю з калгаса «Чырвоныя лукі» Васілевіцкага раёна, дзе яна тры гады ўзначальвае перадавое звяно з 12 чалавек.

Пры першым знаёстве Насця здаецца сарамлівым падлеткам. Але вярта ўбачыць яе на рабоце, як перад вамі адразу ўзнікне незвычайны арганізатар. Энергічная, працавітая, Насця — не толькі кіраўнік звяна, але і першы работнік.

А. А. Попчанка.

У мінулым годзе яе звяно мела 18 гектараў зямлі, з якіх 9 пад жытам, а астатнія пад ячменем, просам, кок-сагызам.

Барацьбу за высокі ўраджай пачалі яшчэ з восні 1946 года. Пад азімня зямлю добра апрацавалі, угнаенне ўносілі шахматным парадкам, роўнамерна на ўсю плошчу. З першых усходаў Насця ўстанавіла пільны догляд за пасевамі. Жыта падкармілі, і яно зазімала ў выдатным стане. Як толькі стаяў снег, другі раз падкармілі. Жыта ўзнімалася сцяной. Усе радаваліся пасевам, але Насця непакоілася:

— Занадта густое, каб не палягло. Давайце праполем.

З вялікім жалем прышлося вырваць па некалькі каліў на кожным квадратным метры.

Пасевам нехапала вільгаці.

— Давайце, дзяўчаты, — гаварыла Насця сваім лепшым памочніцам: Ганне Петравец, Зосі Шкірман і Насці Яўменавай — збярэм вадзіцу для нашага жыта.

І дзяўчаты пракапалі канаўкі на сваім балотным участку, у якіх хутка адстойвалася вада. У спякотныя дні пасевы самі цягнулі вільгаць з гэтых канавак.

Насця памятала, што на балоце жыта спее хутка — за якія 2—3 дні. Упусціш час уборкі — збярэш пусты колас, бо зерне асыплецца.

За два дні жыта было зжата. Абмалот з першага гектара паказаў, што звяно сабрала добры ўраджай. Калі абмалацілі ўвесь ураджай, аказалася, што з кожнага гектара атрымалі па 30 цэнтнераў жыта, па 28 ячменю і па 32 проса.

За мінулы год усе члены звяна выпрацавалі 4550 працадзён, г. зн. кожны — не менш 375 працадзён.

— Папрацавалі добра і атрымалі багата, — гаворыць Насця. — На працадзень прышлося ў нас толькі хлеба па 2,9 кілограма, ды яшчэ бульбы і грошай. Маё звяно зараз рыхтуецца да веснавой сяўбы. У гэтым годзе мы абавязаліся зняць з гектара не менш як па 30 цэнтнераў жыта, па 29 ячменю і па 200 цэнтнераў бульбы. Жыта пасялі 8 гектараў. Сеялі таксама, як і ў мінулым годзе. Толькі тады мы затрымлівалі снег на полі, а сёлета наадварот — прышлося спусціць ваду, бо як пачалася адліга, ледзь не затапіла ўсе нашы пасевы. Мы зробім усё, каб у гэтым годзе сабраць ураджай вышэй леташняга.

І ў голасе Насці гучыць упэўненасць у свае сілы.

Н. КАЗАНЦАВА.

У СОНЕЧНЫ ДЗЕНЬ

Мікола ВІШНЕЎСКИ

(Апавяданне)

Малюнак В. Ціхановіча

Усю дарогу Праскоўя размаўляла сама з сабой. Яна ўяўляла, як зойдзе ў кабінет да сакратара райкома партыі Сцяпана Іванавіча Саўчанкі і выкладзе ўсё, што набалела на душы.

Стаяў адзін з перадвясенніх маразных дзён. Над заснежанымі палямі, убеленымі інэем прысадамі, лясамі і пералескамі ў марознай дымцы ўзнімалася сонца. Праскоўя бачыла перад сабой толькі невялікі, адпаліраваны палазамі, як люстра, кавалак дарогі. У гэтым няроўным дарожным люстры гуляў вялікі сонечны зайчык. Шэпчучы пра сябе, быццам шаптун заклінанні, Праскоўя імкнулася наступіць на зайчыка, а ён, як хітрая птушка, увесь час уцякаў, адводзячы ўсё далей і далей ад роднай вёскі. Вось таксама яна доўга гналася за сваім шчасцем, але яно не давалася ў рукі. Быў час, калі шчасце жыло з ёю, калі яно п'яніла сваім прывабным характарам, але тыя незабыўныя гады былі занадта кароткі.

Прышлі немцы і надоўга вырвалі яе шчасце. Усё адбылося так раптоўна, што адразу скамянела сэрца. Муж яе Аляксандр—брыгадзір трактарнай брыгады—за некалькі тыдняў да прыходу немцаў пагнаў на ўсход эміграцыйныя машыны. Не давялося нават як след пагаварыць з ім. А каб ведала, што гэта была апошняя ростань з самым блізкім чалавекам...

Пацягнуліся трывожныя дні паднявольнага жыцця. Праскоўя думала цяпер толькі аб тым, як-бы выратаваць сваіх дваіх дзяцей ад смерці.

Часамі, калі ў вёску приходзілі партызаны, у яе сэрцы загаралася іскра надзеі. Усё навакольнае здавалася не такім ужо жахлівым і ўсёй сваёй істотай адчувала яна, што далёкае шчасце павінна вярнуцца. А каб наблізіць гэты час, яна чым толькі магла дапамагала партызанам: насіла ў лес харчы, шыла і мыла бялізну, аддала ім мужніны боты.

Але тут навалілася новая напасць. Карнікі спалілі вёску да апошняй хаты. У агні загінулі нявінныя людзі. Ёй з дзецьмі толькі цудам удалося выратавацца ад смерці. У партызанскім атрадзе яна ўжо больш акрэслена ўбачыла сваё шчасце, але да яго ляжаў цяжкі, крывавы шлях.

З прыходам Савецкай Арміі Праскоўя з аднавяскоўцамі вярнулася на папалішча, на скорую руку збудавала зямлянку і гарача ўзялася за працу. Але яе чакаў новы ўдар. З фронту прыйшло паведамленне, што старшыня-танкіст Аляксандр Кардаш загінуў смерцю героя. Сэрца закамняла, з рук валілася работа. Суседзі адбудовалі сабе хаты, а яна працягвала жыць у стухнелай зямлянцы. Міша і Зіна часта пыталі:

— Мамка, калі-ж у нас будзе новая хата?

— Карову мы таксама купім?

Яна пяшчотна лашчыла дзяцей.

— Будзе і хата, будзе і карова, толькі вось таткі ў вас ніколі не будзе...

Прытуліўшыся да маці, дзеці сачылі, як у яе па абветраных шчоках цякуць горкія слёзы. Трынаццацігадовы Міша суцяшаў:

— Ты, мамка, не плач. Я ўжо трыццаць пяць працадзён маю. Увосень, як хлеб атрымаем, купім карову.

Але і восень не прынесла жаданай радасці. Спакотнае

лета 1946 года высмаліла да звання пасевы на спустошаных палескіх супесках. Нават з гароду сабралі бульбу не больш галубінага яйка.

Студзеньскім вечарам калгаснікі сабраліся на справядачна-выбарчы сход. Бурлівы быў гэты сход. Людзі крычалі, лаяліся, папракалі адзін аднаго, але ніхто не мог ясна сказаць, як знайсці выхад з цяжкага становішча.

Неўзабаве на сход з'явіўся сакратар райкома партыі Саўчанка.

— Што-ж вы насы павесілі?—парушыў ён раптоўную маўклівасць. — Думаеце, ужо канец свету настаў? Савецкі Саюз вялікі. Не ўрадзіў хлеб у нас, дык урадзіў на Алтай.

Пры выключна напружанай цішыні Саўчанка пачаў расказваць аб тэрміновых мерапрыемствах партыі і ўрада, асабіста таварыша Сталіна па аказанню дапамогі пацярпелым ад засухі абласцям і раёнам.

— Заўчасна ў паніку кідацца не трэба. З голаду не памрэм!... Цяпер важна другое. Дзяржава дасць нам патрэбную колькасць насення, а мы абавязаны так падрыхтавацца, каб правесці сяўбу на выдатна і ўвосень есці свой хлеб.

Людзі адразу загаманілі, але ўжо спакойна, разважліва. Вядома, цяжка будзе дачакацца свайго хлеба, але сам ён не прыдзе, яго трэба заваяваць. У людзей з'явілася ўпэўненасць, бо адкрыліся перспектывы. І ўжо нехта крычаў пра плугі, якія брыгадзіры не звезлі яшчэ да кузні, загаманілі пра ўгнаенне і пра многае, без чаго нельга абысціся ў гарачы час палявых работ.

— Чаму вам звенні не арганізаваць, як у калгасе Сталіна,—раіў сакратар.

— Не прыжываюцца ў нас звенні,—пачуліся галасы.—Каторы год арганізуем, а ў засеці няма чаго ссыпаць.

— А вы яшчэ раз паспрабуйце. Растлумачце людзям, што калі звяно перавыканае план ураджайнасці, то можа атрымаць на працадні, акрамя асноўнай, яшчэ і дадатковую аплату.

У хаце засмяяліся. З печы, як з трыбуны, пачуўся жаночы голас:

— За нашым старшынёй не толькі дадатковай, але і асноўнай аплаты не возьмеш. Цяпер з двума малымі дзецьмі хоць сцяну грызі...

— Дарэчы яна ў цябе стухнела,—паддакнуў нехта з боку.

А жанчына распалалася ўсё больш. Злезшы з печы, яна праціснулася да стала прэзідыума і, стоячы насупраць Саўчанкі, даводзіла яму:

— Старшыня праз гарэлку свету не бачыць і корміць абяцанкамі удоў. Мне ўжо другі год будзе хату. Скінуў ла зямлянкі няшчасныя тры бяры і думае, што з іх хата сама вырасце. Што, можа не праўду кажу, Шабуртовіч?—зварнулася яна да старшыні. — Каб Сашка мой ды быў жывы, не пайшла-б да цябе паклоны класці. Даўно-б сядзела ў новай хаце і з уласным хлебам.

Саўчанка глядзеў на разгневаную жанчыну і думаў: «А добрая звеннявая з яе можа выйсці. Смелая. Першай адважылася загаварыць пра Шабуртовіча».

— Таварыш Шабуртовіч! Раскажы сходу, за што купляеш гарэлку і чаму яшчэ не адрамантаваў плугі.

Па хаце панесліся кліны і рэплікі:

— Гарэлку купляць не трэба, яе падлізы даюць...

— Апусцілася наша праўленне, а рэўкамісія спіць.

Шабуртовіч паціскаў плячыма.

— Не ведаю, чаго хоча ад мяне Праскоўя? Хто я для цябе — бацька ці брат? Хату табе не абавязан будаваць. Бяры коней, вывозь лес і будуй, як і ўсе людзі.

— Пачакай,—перабіў яго Саўчанка.—Ты для яе больш бацькі і брата. Хату для Праскоўі Кардаш збудуеш за кошт дзяржавы, і не хату, а дом. Совецкая дзяржава не дапусціць, каб дзеці Героя Айчынай вайны жылі ў зямлянцы і грызлі сцены. А праўленню калгаса я-б параіў выбраць Праскоўю за звеннявую...

У тую ноч сход не скончыўся. Яго перанеслі на другі дзень і вечар. Пасля доўгіх раскаянняў Шабуртовіча, яго зноў абралі старшынёй праўлення. У двух паляводчых брыгадах было створана 6 звенняў. За звяном Праскоўі Кардаш замацавалі насенныя ўчасткі.

* * *

У райкоме партыі Праскоўя не застала Сцяпана Іванавіча. Ён павінен быў прыехаць апоўдні. Крыху абагрэўшыся, яна рашыла схадзіць у калгас імя Сталіна і пацікавіцца, як там працуюць звенні. Пра комсамольска-маладзёжнае звяно Яніны Тумаш чуваць было далёка. Маладыя хлебаробы ў засушлівы год сабралі без малога па сто пудоў збожжавых з гектара.

Яніну—танклявую, чорнабровую дзяўчыну—Праскоўя адшукала на заснежаным балодзе, дзе чорнаю плямай выдзяляўся невялікі кар'ер. У вялікія скрыні, што стаялі на снях, запрэжаных валамі і коньмі, дзяўчаты хутка накідалі сухі, крохкі торф.

Пазнаёміліся. Але Праскоўя неяк саромелася распытваць пра работу ў гэтай дзяўчыны з дзіцячым выразам твару і толькі запытала:

— Многа вывезлі торфу?

— Сто сорок тон... А вы?

— Ніводнай... Каля нашага калгаса няма адпаведнага торфу.

— Цяпер торф добры з любога балота. За мінулае лета так высах, што крышыцца на парашок.

Калі развіталіся, Яніна, нібы ў жарт, прапанавала заключыць дагавор на спаборніцтва. Праскоўя нічога не адказала, толькі падумала: «Табе добра спаборнічаць, а вось паспрабуй у нашага Шабуртовіча вырваць на торф валы ці коні».

Сцяпан Іванавіч увайшоў у райком у заінеўшым паўшубку і, заўважыўшы Праскоўю, запрасіў яе ў кабінет.

Ён першым пачаў распытваць пра калгас, пра Шабуртовіча, пра яе звяно.

— Перастаў піць, кажаце, але шчыпецца,—паўтараў словы Праскоўі сакратар.—Чым-жа ён вас ушчыпнуў?

— Надоечы кнігу нам шнуравую ўручылі. Дык па гэтай кнізе выходзіць, што ў мяне сядзіба не 55 сотак, як было ўвесь час, а толькі 50. Пяць сотак Шабуртовіч адшчыпнуў і ўсё за мой бабскі язык. Каб прамаўчала тады на сходзе, дык і соткі мае былі цэлыя. Самі ведаеце маё жыццё. Уся мая надзея на гэты няшчасны гарод.

— Наконт сотак мы яшчэ тут, у сельгасадзеле, разбярэмся. А наконт гарода павінен вам сказаць, што ў вас няправільныя думкі. Спалзявацца трэба не на гарод, а на працездзень. Хто далей свайго гароду нічога не бачыць, той дрэнны калгаснік, а тым больш звеннявы. Працаваць трэба, таварыш Кардаш, ураджай заваёўваць, тады адпадзе ўсякая патрэба ў гэтых няшчасных сотках,—сакратар знарок націснуў на гэтыя словы,—і вы самі ад іх адмовіцеся.

І ўжо перад самым адыходам Праскоўя прыгадала, чаго яна прыходзіла да сакратара.

— Вы, як былі ў нас на сходзе, то абяцалі дапамагчы мне і хату збудавать, і хлеба даць. А дзе-ж тая помач?

— Даю вам слова, Праскоўя Барысаўна, што ўсе мае абяцанні будуць выкананы. Праз тры дні ваша сям'я і многія сем'і вашага калгаса, які вельмі пацярпеў ад непаў, будуць атрымліваць хлеб у мясцовай краме сельпо. Мая да вас просьба—бярэцеся па-сапраўднаму за падрыхтоўку да сяўбы, шавяліце свайго Шабуртовіча, не давайце яму спакою. Гэта цяпер самая важная задача.

* * *

22 І зноў перад Праскоўяй зайграў сонечны зайчык. Яна бачыла ішчасце сваё воддаль, не зусім яшчэ выразна

і акрэслена, але ведала, што яго можна здабыць, трэба толькі прайсці нялёгкі шлях працы—працы разумнай і ўпартай, якая стамляе да знямогі, але ўзвышае душу, малодзіць кроў і сэрца.

І Праскоўя ўсёй сваёй істотай аддалася гэтай святой працы. Ёю лячыла яшчэ не зарубцваную рану—пагібель мужа, у ёй бачыла светлую будучыню дзяцей.

З нейкага часу калгаснікі заўважылі за Праскоўяй дзіўную рэч: у часе працы яна да таго паглыблялася ў сябе, што не заўважала, як пачынала выказваць свае думкі шэптам, а часта і ўпоўголоса. Таму пра яе планы і меркаванні ведалі многія. Некаторыя нават прабавалі параіць:

— Табе, Праскоўя, лячыцца трэба: загаварвацца пачынаеш...

— Нічога. Так лягчэй думаць і працаваць. Вось я раблю і ўсё напракаю сябе: хіба не сорамна табе, Праскоўя, каб нейкая чорнабровая дзяўчына, можна сказаць, яшчэ падлетак, якая і жыцця не бачыла, перагнала па ўраджаю...

Усе ведалі, як зайздросна сачыла Праскоўя за работай комсамольска-маладзёжнага звяна Яніны Тумаш.

Адным з першых у калгасе звяно Праскоўі Кардаш пачало маладзёбу. Жыта абяцала быць умалотным. Ранняя вясною яго падкармлівалі гноевай жывай, баранавалі. Калі паднялася густая рунь, прапалолі ад пустазелля (чаго ніколі ў калгасе не рабілі), а пасля калашэння правялі відавую праполку.

Трое сутак не адыходзіла звеннявая ад эмтэсаўскай малатарні. Яна забылася пра дом, пра дзяцей, пра ўсё на свеце. Зіна (цяпер ужо ладная дзяўчынка) прыносіла снеданне, абед ці палуднік. Праскоўя на хвіліну адрывалася ад малатарні, хутка ела, няўважліва слухала свіргатанне дачкі, што дом пачынаюць крыць гонтай, а Міша прывёз для печы цэглу.

Калі з яе ўчастка апошні сноп прайшоў праз малатарню і ўзважылі мякі, кладаўшчык радасна паведаміў:

— Намалочана 20.936 кілограмаў: па 26,17 цэнтнера з гектара. Да героя, Праскоўя Барысаўна, не дацягнула. Хіба на бульбе сваё возьмеш.

Звеннявую і членаў яе звяна віншавалі ўсе, віншаваў іх і Шабуртовіч.

* * *

Шчасце і радасць прыходзіць нечакана. Прышлі яны нечакана і ў новы дом Праскоўі Кардаш, які пахнуў смалой і свежым хлебом.

Як і год таму назад, стаяў сонечны марозны дзень. Са стрэх цурчэла вада, ажыўлена чырыкалі вераб'і, ва ўсім адчувалася веснавая прыўзняласць.

Праскоўя стаяла насупраць люстэрка. Адтуль на яе паглядала яшчэ даволі маладая і прыгожая жанчына, са сцітымі тонкімі губамі і прыжмуранымі вачыма. На яе грудзях зіхацеў ордэн Леніна. Некалькі хвілін таму назад Праскоўя злезла з калгаснай палутаркі, на якой разам з брыгадзірам іхняй брыгады, трыма калгаснікамі яе звяна і звеннявой з другой брыгады — Мар'яй Кардаш—ездзілі атрымліваць урадавыя ўзнагароды.

— Сашка цяпер-бы на мяне паглядзеў... — шаптала Праскоўя. Яна распустыла косы і ў глыбокай задуме падышла да акна. Сонечны прамень упаў на ордэн і зайчыкам загуляў на падаконніку. Праскоўя мімаволі, як калісьці ў дзяцінстве, паклала на яго далонь і радасна засмяялася над сваім дзівацтвам.

ПАРАДЫ ПА КУЛІНАРЫІ

ЯЛАВІЧЫНА ТУШОНАЯ З ЦЫБУЛЯЙ І БУЛЬБАЙ

Мяса (мякаць) — агузак, кастрэц — абмыць, нарэзаць тоўстымі кавалкамі вагой ад 100 да 150 гр, пасаліць, пасыпаць перцам, абваляць у муцэ і абсмажыць на патэльні з усіх бакоў да атрымання зарумяненай корачкі. Пасля мяса скласці ў каструлю, а на патэльні, на якой смажылася мяса, наліць адну шклянку вады, ускіпяціць і працадзіць праз сіта ў каструлю з мясам, потым дадаць яшчэ дзве шклянкі гарачай вады, накрыць каструлю крышкай і паставіць тушыць на 2—2½ гадзіны.

Праз 1½—2 гадзіны пасля пачатку тушэння да мяса дадаць асобна падсмажаную, дробна нарэзаную цыбулю і абсмажаную цэлую або разрэзаную на 2—3 часткі бульбу, адзін лаўровы ліст і 5—6 гарошын перцу, пасля чаго тушыць на працягу поўгадзіны.

Асобна можна падаць гуркі або памідоры.

На 500 гр. мяса—800 гр. бульбы, 2—3 галоўкі цыбулі, 2 сталовыя лыжкі масла, 1 сталовую лыжку мукі.

ПЯЧОНКА ЯЛАВІЧАЯ, БАРАНЬЯ АБО СВІНАЯ У СМЯТАНЕ

Пячонку абмыць, ачысціць, мякаць нарэзаць кавалачкамі, пасаліць, пасыпаць перцам, абваляць у муцэ, падсмажыць на разагрэтай з маслам патэльні. Пасля скласці ў чыгунок, дадаць цыбулю, дробна нарэзаную і загадзя падсмажаную, смятану, сок з патэльні, на якой смажылася пячонка, і адну шклянку мяснана бульёну або вады. Накрыць чыгунок крышкай і тушыць на слабым агні ад 30 хвілін да гадзіны. Кавалачкі гатовай пячонкі вылажыць на блюда. Соус, атрыманы ад тушэння, пасаліць і паліць ім пячонку. На гарнір можна даць смажаную бульбу або макароны.

На 500 гр. пячонкі — ½ шклянкі смятаны, 2 сталовыя лыжкі масла і 1 лыжка мукі.

ЦЯЛЯЦІНА СМАЖАНАЯ

Цяляціну (частку задняй нагі, карэйку, лапатку або грудзінку) абмыць, пасыпаць соллю, паліць 2 —

3 сталовымі лыжкамі растопленага масла, пакласці на бляху або на патэльні і паставіць смажыць у духоўку або ў печ, перыядычна паліваючы зверху стварыўшымся сокам. Гатовую цяляціну нарэзаць кавалачкамі, пакласці на блюда і паліць працэджаным сокам. У якасці гарніру даць смажаную бульбу.

Асобна можна падаць капусту або салат.

ПАРАВЫЯ МЯСНЫЯ КАТЛЕТЫ

Падрыхтаваць мясную рубку з рысам так: мякаць мяса ачысціць ад тлушчу і сухажылляў, прапусціць 3—4 разы праз мясарубку. Добра прамыты рыс разварыць у ½ шклянцы вады да мяккасці ў выглядзе густой кашы-размазні, працерці праз сіта, даць астыгнуць і ў халодным выглядзе змяшаць з мясам. Выкласці ў міску або на талерку, змочаную вадой, размяшаць і выбіць лыжкай. Падзяліць на часткі, надаць кожнай фарму катлеты, пакласці іх на дно каструлі, наліць вадой (прыкладна, на ½ см вышэй катлет) і даць пракіпець пры закрытай крышцы 15—20 мін., давёўшы да гатоўнасці.

Перад ядой пакласці ў талерку масла (кавалкам).

На 150 гр. мяса—½ сталовай лыжкі рысу, 2 чайныя лыжкі слівачнага масла, ½ шклянкі вады.

КІСЕЛЬ З СУШОНЫХ ЯБЛЫК

Перабраныя і перамытыя сушоныя яблыкі пакласці ў каструлю, заліць 3½ шклянкамі гарачай вады і ў такім выглядзе пакінуць на 2—3 гадзіны. Пасля ў той-жа каструлі яблыкі паставіць на агонь і пры павольным кіпенні варыць 30 хвілін. Адвар працадзіць праз сіта ў другую каструлю, а яблыкі працерці, пакласці цукар, усё гэта змяшаць і ўскіпяціць. Атрыманыя яблычны сіроп заварыць разведзеным крухмалам.

На 100 гр. яблык—¾ шклянкі цукру, 2 сталовыя лыжкі крухмалу.

ЗДОБНАЕ ЦЕСТА НА СМЯТАНЕ

(для піражкоў і ватрушак)

На пірожную дошку прасеяць муку, скласці яе горкай, зрабіць у ёй палычкі, у якое пакласці смятану,

соль, цукар, масла, убіць яйкі і замясіць цеста.

З атрыманага не вельмі крутога цеста скатаць шар, накрыць сурветкай і даць паляжаць 20—30 хвілін. Пасля цеста раскатаць, выразаць шклянкай кружкі і зрабіць піражкі або ватрушкі.

На 500 гр. пшанічнай мукі—2 сталовыя лыжкі кароўяга масла, 1 шклянка смятаны, 2 яйкі, 1 сталовая лыжка цукру, 1 чайная лыжка солі.

БЛІНЫ СКОРАСПЕЛЫЯ

У апарніцу ўсыпаць муку і развесці яе малаком або вадой, памешваючы лыжкай. Узяць ½ шклянкі вады і развесці ў ёй соду. Перад выпечкай бліноў уліць раствор соды, зноў перамяшаць і пячы бліны звычайным спосабам.

На 1 кг пшанічнай мукі—6 шклянак малака або вады, 1½ чайнай лыжкі солі, 1 чайную лыжку соды, 2 сталовыя лыжкі цукру.

ДЗІЦЯЧАЯ ЯДА

Узбітая манная каша

У малако дадаць ¼ шклянкі вады і давесці да кіпення. У кіпячую сумесь паволі ўсыпаць манную крупу і увесь час мяшаючы, варыць 10—15 хвілін. Жаўток яйка расцерці з цукрам дабяла, дадаць лімонны сок, уліць усё гэта ў кашу і добра ўзбіць відэльцам, пакуль каша не астыгне. У астыўшую кашу дадаць крута ўзбіты бялок.

На ¾ шклянкі малака — 5 чайных лыжак манны, 3 чайныя лыжкі цукру, ½ яйка, ¼ лімона.

БУЛЬБЯНЫ СУП ПРАЦЕРТЫ

Бульбу ачысціць, прамыць, заліць шклянкай халоднай вады і зварыць да мяккасці. Адвар адцадзіць, а звараную бульбу працерці праз сіта. Атрыманае пюрэ развесці злітым адварам і малаком, дадаць солі і яшчэ раз ускіпяціць. Перад падачай суп заправіць яечным жаўтком, расцёртым з маслам.

Замест яечнага жаўтка суп можна заправіць маркоўным сокам. На ½ шклянкі малака—2 шт. бульбы, чайную лыжку масла, ½ яйка.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА, К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП(б)Б. ЦАНА 1 руб. 50 кап. Выдавецтва «Звязда». Да гэтага нумара бясплатна дадаецца ўкладка-выкрайка.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Пушкіна 55, пакой 23. АТ 02406.

Тыраж 10.000. Падпісана да друку 4/III—48 г.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.

Заказ № 72.

Мінск, друкарня імя Сталіна, Пушкіна, 55.

3 7 7 1

Лепшыя лесарубы Асіпавіцкага леспрамгаса Ольга і Марыя Назарэвіч — калгасніцы сельгасарцелі
імя Калініна, Касьянскага сельсовета.

Фота Ю. Лыскова